

De passief in kindertaal

Een onderzoek naar passiefverwerving bij Nederlandse kinderen.

Begeleider 1: Prof. Dr. N.F.M. Corver

Begeleider 2: Dr. J.M. Nortier

Master Eindwerkstuk

Marly Kardol

3288803

Lunteren, juni 2013

Inhoudsopgave

Voorwoord	5
1. Introductie	6
2. Theoretisch kader	8
2.1 De Nederlandse passief	8
2.1.1 Eigenschappen van de Nederlandse passief	9
2.1.2 Semantische eigenschappen	10
2.1.3 Syntactische eigenschappen	11
2.1.4 Passiva met intransitieve werkwoorden	13
2.1.5 Impliciete argumenten	14
2.1.6 Samenvatting.....	15
2.2 Theorieën over de passiefconstructie	16
2.2.1 Twee benaderingen.....	16
2.2.2 De Lexicalistische Theorie	16
2.2.3 De Lexicalistische Theorie en passief-verwerving	17
2.2.4 De Constructionistische Theorie	18
2.2.5 De Constructionistische Theorie en passiefverwerving	19
2.2.6 Samenvatting.....	20
2.3 De Maturation Hypothese en de Continuïteits Hypothese.....	20
3. Passiefverwerving en spontane spraak	22
3.1 Leeftijd.....	22
3.2 Verschillen tussen adjectivale en verbale passiva in het Nederlands	23
3.2.1 Verwerving van adjectivale passiva.....	24
4. Onderzoeksvraag	25
4.1 De Full Competence Hypothese	25
5. Methode van onderzoek	26
5.1 Onderzoek met behulp van een <i>Elicited Imitation Task</i>	26
5.1.1 Hypothese en voorspelling	26
5.1.2 De Elicited Imitation Task	26
5.2 De aard van Elicited Imitation	27
5.2.1 Kwalitatieve analyse	28
5.2.2 De kracht van de methode	28
5.2.3 Toepasbaarheid	28
5.2.4 Voor- en nadelen	28

5.2.5 Ontwerp.....	29
5.2.6 Pre-test	30
5.2.7 Test-condities	31
5.3 Uitvoering van de pre-test	32
5.3.1 Materiaal	33
5.3.2 Procedure	34
5.3.3 Script.....	35
5.3.4 Coderen	36
5.4 De hoofdttest	36
5.4.1 De Elicited Imitation Task	36
5.4.2 De proefpersonen.....	37
5.4.3 Materiaal en condities.....	37
5.4.4 Testzinnen	38
5.4.5 Procedure en script	38
6. Resultaten.....	40
6.1 Analyse van de pre-test	40
6.2 Resultaten van de hoofdttest	42
6.3 Uitleg bij de resultaten	42
6.4. Analyse van het staafdiagram	44
7. Beantwoorden van de onderzoeksvraag en de hypothese.....	46
7.1 Discussie	48
8. Conclusie	50
9. Literatuur	51
Bijlagen	54
1. Verklarende woordenlijst	54
2. Tabellen	55
3. Figuren.....	55
4. Materialen	55
Bijlage 4 : Materialen.....	56
1a. Score-formulier pre-test (2013)	56
1b. Score-formulier van de hoofdttest, gebruikt bij het experiment (2013).....	57
2a. Script van de pre-test	58
2b Script van de hoofdttest	61
3. Resultaten van de pre-test	65

4. Resultaten hoofdttest.....	68
5. Tekeningen bij de hoofdttest van het Elicited Imitation Experiment.....	70
6. Brief aan de ouders van de kinderen	72

Voorwoord

Deze scriptie zou niet tot stand gekomen zijn zonder de hulp en de begeleiding van professor dr. N.F.M. Corver. Zijn enthousiasme werkte aanstekelijk en versterkte mijn eigen enthousiasme en interesse voor het onderwerp. Daarnaast wil ik dr. J.M. Nortier hartelijk danken voor haar adviezen en de tijd die ze heeft vrijgemaakt om mij te begeleiden.

Ik dank Elly Hazeleger, Wil van Koot, Heleen van de Peut van basisschool Prins Willem Alexander in Barneveld en de staf van de peuterspeelzaal, behorend bij deze basisschool, voor de toestemming en de medewerking om mijn onderzoek met hun leerlingen uit te voeren. Jullie waren fantastisch! Bastian van den Bout en Marline Jaspers Faijer wil ik bedanken voor de hulp bij het realiseren van de statistische gegevens in dit werkstuk. Joke Broekman, wat heb je leuke tekeningen gemaakt! Julia, fijn dat je de tekeningen voor mij wilde scannen.

Observaties van de taalontwikkeling bij de driejarige tweeling Joël en Sam brachten mij ertoe dit scriptie-onderwerp te kiezen. Zij moesten geduldig allerlei zinnen nazeggen, die oma voorlas. Ik was erg blij met jullie 'hulp'. Morele steun ontving ik van Margreet en Bernard, Gert en Helen, Anne Marieke en Gert Jan, Johan en Jeannette die steeds belangstellend informeerden naar mijn vorderingen en mij hebben aangemoedigd om vol te houden. Voor jullie als 'mijn dierbaren' een speciaal woord van dank!

1. Introductie

Hoe verwerft een kind het gecompliceerde, passieve patroon?

Dat is een vraag die bovenkomt bij de bestudering van passivisatie, een intrigerend verschijnsel in de Nederlandse grammatica. Deze operatie, die (vooral) wordt toegepast op een transitief werkwoord, heeft het effect van het reorganiseren van de relatie tussen thematische rollen en grammaticale relaties in actieve zinnen, zoals zin (1) waar *de jongen* (agens) het subject is en *de bal* (thema) het direct object (O'Grady 1997).

(1) *De jongen schopte de bal*
agens thema

Na passivisatie (2) functioneert het thema als subject, terwijl het voorzetsel *door* wordt gebruikt om de optionele *agens* te markeren.

(2) *De bal werd geschopt (door de jongen)*
thema agens

Deze passivisatie-operatie wordt nog gecompliceerder door het feit dat er twee typen passiva zijn: een verbaal patroon met een proces-lezing, zoals in voorbeeld (3):

(3) *De bal wordt gegooid*

en een adjectivaal patroon met een resultaat-lezing, zoals in voorbeeld (4):

(4) *De sokken zijn fris gewassen*

Passivisatie is één van de meest bestudeerde verschijnselen in kindertaal. Passiva, van welk type dan ook, zijn betrekkelijk zeldzaam in de spreektaal van ouders tegen kinderen, zoals een onderzoek van Gordon en Chafetz (1990) aantoont. Dit roept de vraag op hoe en wanneer het passieve patroon door kinderen verworven wordt. Veel studies eindigden steeds met de conclusie dat passieve patronen laat verworven worden en deze conclusie werd vele jaren alom geaccepteerd (Ud Deen 1996).

Horgan (1978) daarentegen beweert dat kinderen passiva eerst behandelen als resultaat, zoals: '*Hij was vermoeid*', waarin het adjectivale deelwoord meer een *toestand* dan een *actie* uitdrukt. Dit zou al op driejarige leeftijd voorkomen. Het bestaan van zulke passiva suggereert dat kinderen vanaf een betrekkelijk vroeg punt in de syntactische ontwikkeling een productieregel van passivisatie hebben, die beperkt schijnt te zijn tot transitieve werkwoorden. Bewijs daarvoor komt uit spontane spraak van kinderen en vooral uit hun mogelijkheden om in experimentele situaties met nieuwe werkwoorden passiva te kunnen maken.

Gebaseerd op de bovenstaande wetenschappelijke opvattingen, formuleer ik de onderzoeksvraag in dit werkstuk op de volgende wijze:

- (i) Hoe verwerven Nederlandse kinderen het verschijnsel 'passief'?*
- (ii) Is het zo dat kinderen met één type passief (de adjectivale) beginnen en daarna pas het tweede type (de verbale passief) verwerven?*

Het onderzoek dat beschreven wordt, test de hypothese dat kinderen tot hun vierde jaar adjectivale passiva (en geen verbale passiva) vormen. Deze hypothese wordt getoetst door middel van een imitatie-experiment met Nederlandse kinderen van 3;4 jaar tot 6;5 jaar.

De volgende hoofdstukken geven een overzicht van de theoretische achtergrond, die de basis vormt voor deze studie. Ik beperk me tot het bespreken van de volgende onderwerpen: hoofdstuk 2 gaat in op eigenschappen van Nederlandse passiva, waarna twee theorieën en enkele hypothesen worden besproken, in hoofdstuk 3 gevolgd door een beschrijving van passiva in spontane kindertaal. Hoofdstuk 4 bevat de onderzoeksvraag en de hypothesen die op basis van dit theoretische kader opgesteld zijn. Hoofdstuk 5 beschrijft de methode van onderzoek, die gebruikt wordt voor het imitatie-experiment. De wijze van uitvoering van het onderzoek staat eveneens in hoofdstuk 5. Daarna volgt in hoofdstuk 6 een samenvatting van de resultaten. Hoofdstuk 7 bevat de discussie over de algemene resultaten, die zal worden teruggekoppeld naar de hoofdvraag en de hypothesen, genoemd in hoofdstuk 4. In hoofdstuk 8 volgt de conclusie en in hoofdstuk 9 wordt de literatuur vermeld.

2. Theoretisch kader

In deze paragrafen worden semantische en syntactische eigenschappen besproken van een verschijnsel uit de Nederlandse grammatica, namelijk de passief constructie.

In 2.1.4 wordt verder aandacht besteed aan passiva met intransitieve werkwoorden en in 2.1.5 aan impliciete argumenten.

2.1 De Nederlandse passief

In de Indo-Europese talen en dus ook in het Nederlands, kunnen zinnen worden opgebouwd in een lijdende of bedrijvende vorm. Een zin in de bedrijvende vorm heet een actieve zin; een zin in de lijdende vorm heet een passieve zin. Deze manieren om zinnen op te bouwen, vertonen inhoudelijk een duidelijke samenhang maar ze verschillen met betrekking tot het gezichtspunt van waaruit de handeling wordt voorgesteld (Broekhuis 2013).

Een actieve zin is (1):

(1) *Jan koopt een boek*

Een passieve zin is (2):

(2) *Een boek wordt gekocht (door Jan)*

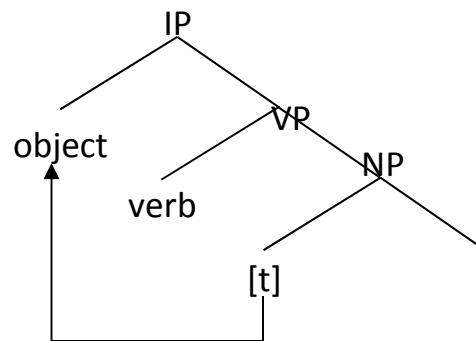
Hoe worden actieve en passieve zinnen geconstrueerd?

Een van de eerste dingen die kinderen verwerven, is de canonieke woordvolgorde in hun taal, vooral in talen die een betrekkelijk vaste volgorde kennen (Ud Deen 2011). Kinderen tonen al vroeg in de ontwikkeling de agens/thema rol in de actieve zin, waarbij het subject vooraf gaat aan het werkwoord en het object.

Een actieve zin heeft in het thematische systeem een *hoofd* en een aantal theta-rollen, zoals *actor*, *thema*, *doel*. In de actieve zin (1) *Jan koopt een boek*, is 'koopt' het *hoofd* en 'Jan' de *actor*, de handelende persoon. 'Een boek' is het *thema*, dat wat beweegt naar een andere positie. Dit vaste rollenpatroon wordt bepaald door het *hoofd* waar het bij hoort. Elk *hoofd* heeft een eigen rollenpatroon dat de argument-structuur van het werkwoord wordt genoemd.

Het onderwerp (*actor*) wordt een extern argument genoemd. Het direct object (*thema*) noemt men een intern argument. Zin (1) heeft twee rollen: een *actor* en een *thema*. Die rollen worden uitgedeeld door het *hoofd* 'kopen'. Andere kenmerken in de waarneembare vorm van een actieve zin zijn naamvalkenmerken. Het onderwerp (*actor*) *Jan* heeft de nominatief naamval en het direct object (*thema*) *een boek* heeft de accusatief naamval. Er is verband tussen naamvallen en rollen (Kerstens & Ruys 1994).

Een eigenschap van de passieve zin is dat de canonieke relatie tussen woordvolgorde en thematische rollen wordt omgedraaid. Dat betekent verplaatsing van het externe en het interne argument.

Figuur 1 – Objectverplaatsing vanuit de VP naar de IP

De karakteristieke eigenschap van deze constructie is dat de onderwerp NP, het externe argument, niet langer het subject van de zin is, maar bijvoorbeeld wordt gerealiseerd in een *door*-bepaling, een agentive PP (zie 2). Figuur 1 toont aan dat de direct object NP, het interne argument in de zin, wordt verplaatst naar de subject-positie (Broekhuis 2013). De accusatief naamval die het werkwoord normaal toewijst aan het interne argument, kan niet worden toegewezen. Een eigenschap van een passief deelwoord is dat het geen externe thetarol (actor) en geen accusatief naamval toekent aan de direct object NP. Actieve werkwoorden doen dat wel. In de generatieve taalkunde wordt dit als de kern van passivisatie beschouwd.

2.1.1 Eigenschappen van de Nederlandse passief

Zin (3a) is een actieve zin en zin (3b) is een passieve zin.

- (3) a. *Jan slaat Piet.*
 b. *Piet wordt geslagen (door Jan)*

In passieve zinnen, zoals (3b), wordt het externe argument van het werkwoord, het onderwerp in de actieve zin, uitgedrukt in een *door-bepaling* of helemaal niet uitgedrukt. Het interne argument van het werkwoord, de direct-object NP in de actieve zin, verschijnt in subjectpositie. Deze eigenschappen verklaren direct het feit dat onaccusatieve werkwoorden geen passivisatie kunnen ondergaan¹. Onaccusatieve werkwoorden, zoals *sterven*, *vallen* en *arriveren* hebben namelijk geen extern argument (Broekhuis 2013).

- (4) a. **Er wordt gearriveerd (door Jan)*
 b. **Jan wordt gearriveerd*

In de taalkundige literatuur onderscheidt men twee typen passiva: verbale en adjectivale passiva (Wasow 1977; Levin en Rappaport 1986).

Verbale passiva in het Nederlands vormt men meestal met het passieve hulpwerkwoord

¹ Zie paragraaf 2.1.4.

worden en een voltooid deelwoord van een hoofdwerkwoord (Broekhuis 2013).

Voorbeelden van verbale passiva met het hulpwerkwoord *worden* zijn:

(5) *De broeken werden gewassen (door moeder)*

(6) *De koekjes worden uitgedeeld (door de juf)*

Passiva kunnen gevormd worden met alle transitieve werkwoorden, behalve statische transitieve werkwoorden, zoals *wegen* en *blijven*, zie (7) :

(7) **Koffie drinken wordt gebleven (door de buurman)*

Passiva met een resultaat-lezing noemt men adjectivale passiva. In het Nederlands worden ze gevormd met het hulpwerkwoord *zijn*. Een voorbeeld is (8):

(8) *De sokken zijn fris gewassen*

Het idee is dat de adjectivale passief gelijk is aan een passief werkwoord, gecombineerd met een adjectief, dat prediceert over het subject in de zin (Emonds 2006). Dat wil zeggen: 'Fris gewassen' wijst meer op een resultaat dan op een actie.

Maar niet alle *zijn*-passiva zijn adjectivale passiva. Een voorbeeld als (8) is in feite ambigu tussen een passief met een adjectivale resultaat-lezing en de lezing die correspondeert met een verbale passief (Ud Deen 2011)².

2.1.2 Semantische eigenschappen

Een aantal eigenschappen onderscheidt verbale van adjectivale passiva.

Ten eerste wordt beweerd³ dat verbale passiva een impliciet argument hebben en adjectivale passiva met resultaat-lezing niet. Dat blijkt uit de voorbeelden (9) en (10). In zin (9) wordt een resultaat beschreven en in zin (10) wordt een proces uitgevoerd door een niet genoemde deelnemer (het impliciete argument).

(9) ... **dat de koekjes met de spikkeltjes zijn vers gebakken* (resultaat-lezing)

(10) ... *dat de koekjes worden uitgedeeld (...)* (proces-lezing)

Het impliciete argument is echter niet altijd afwezig in de interpretatie van adjectivale passiva (Roepers 1988). Het minimale contrast tussen de passieve deelwoorden in (11) laat dat zien. Het passieve deelwoord in voorbeeld (11) verschijnt in een typisch adjectivale positie en toch kan het geïnterpreteerd worden met een impliciet argument (11a) of zonder impliciet argument (11b) (Verrips 1996):

(11) a. *Het (door mij) verbrande boek*

b. *Het verbrande boek*

² Zie paragraaf 2.1.3.

³ Broekhuis 2013

Door-bepalingen verschijnen dus vooral met verbale passiva (cf. Levin en Rappaport 1986, Zubizaretta 1987). Roeper (1987a) beweert meer dan eens, dat dit onderscheid tussen verbale en adjectivale passiva geen keiharde eigenschap is. In voorbeeld (12) staat een passieve zin met resultaat-lezing, die een *door*-bepaling neemt.

(12) ...*dat de code ongebroken bleef door de Russen*⁴

Het prefix *on*⁵ kan alleen aan adjectieven worden gehecht. Dit wijst er op dat het deelwoord in (12) gebruikt is als een adjectief en de zin een resultaat-lezing heeft.

In het Nederlands maakt de aanwezigheid van de *door-bepaling* geen keihard onderscheid tussen verbale en adjectivale passiva. Het voorzetsel *door* wordt namelijk in een bredere context gebruikt dan het Engelse *by*. De grammaticaliteit van de *door-bepaling* is noch een voldoende noch een noodzakelijk criterium voor een verbale interpretatie van een passief deelwoord (O'Grady 1997, Ud Deen 2011).

2.1.3 Syntactische eigenschappen

Tot dusver ging het over het onderscheid tussen verbale en adjectivale passiva op semantisch niveau. Kraak & Klooster (1968), Hoekstra & Moortgat (1979), Den Besten (1989), wijzen op een aantal syntactische argumenten.

Het eerste syntactische argument betreft de positie van geselecteerde PP-complementen naast het deelwoord. Complementen van werkwoorden verschijnen in de Nederlandse bijzin links van het werkwoord doordat SOV de canonieke woordvolgorde is (Koster 1975). Complementen van adjectieven verschijnen rechts van de adjectief. In het geval van PP-complementen met het *er*-pronomen kan *er* verplaatst worden uit de PP (Van Riemsdijk 1978). Het voorzetsel blijft zelf in z'n basispositie en toont aan of het PP-complement rechts of links van het adjectivale of verbale hoofd staat. Voorbeeld (13) toont de woordvolgorde met een PP-complement van een adjectief en in (14) is dit patroon te zien met een voltooid deelwoord (Hoekstra en Moortgat 1979).

(13) ... *dat Trompie er goed in is*
... **dat Trompie erin goed is*

(14) ... **dat de Reus er gerekend op heeft*
... *dat de Reus erop gerekend heeft*

⁴ Dat een deelwoord ook gebruikt kan worden als een adjectief wordt duidelijk uit het feit dat het een prefix kan krijgen, bijvoorbeeld het negatieve prefix *on-* (Broekhuis 2013).

⁵ Broekhuis 2013, p. 498.

Bijzinnen met het passieve hulpwerkwoord *worden* (15) werken precies zoals voorbeeld (14), terwijl passiva met het hulpwerkwoord *zijn* ambigu zijn (16).

- (15) ... *dat hij **ervan** overtuigd wordt (door Marie)*
... **dat hij **er** overtuigd **van** wordt (door Marie)*

- (16) ...*dat hij er overtuigd **van** is*
...*dat hij **ervan** overtuigd is*

Een tweede syntactische argument voor de bewering dat passiva met een resultaat-lezing adjectivaal zijn, is de volgorde van het hulpwerkwoord en het deelwoord in finiete bijzinnen. Verbale deelwoorden kunnen links of rechts van het passieve hulpwerkwoord verschijnen (17a en b) maar predicatieve adjectieven kunnen niet rechts van het koppelwerkwoord verschijnen (18b).

- (17) a. ...*dat Bim door de Reus geholpen wordt (Passief Links)*
b. ...*dat Bim door de Reus wordt geholpen (Verb Raising)*

- (18) a. ...*dat de deur van het huis nog steeds gesloten is (Adjectief Left)*
b. ...**...dat de deur van het huis nog steeds is gesloten (Raising positie van A(P))*⁶

Zijn-passiva zijn ambigu tussen een proces-lezing (verbaal) en een resultaat-lezing (adjectivaal). De volgorde van hulpwerkwoord en deelwoord onderscheidt deze twee lezingen perfect. In de proces-lezing kan het deelwoord in een *zijn*-passief rechts van het hulpwerkwoord verschijnen, in de resultaat-lezing is deze volgorde ongrammaticaal. Daarom heeft voorbeeld (19) uitsluitend een proces-lezing:

- (19) ...*dat de broek is gewassen*

Samengevat kunnen we stellen dat betekeniscriteria, die onderscheid maken tussen adjectivale en verbale passiva, tamelijk vaag zijn en er tegenvoorbeelden zijn voor elk type. Woordvolgorde feiten daarentegen suggereren sterk dat syntactisch onderscheid tussen verbale en adjectivale passiva gerechtvaardigd is (Verrips 1996).

⁶ Adjectivale deelwoorden kunnen niet-verbaal zijn. Dat wordt duidelijk door het deelwoord *gesloten*. Dit voorbeeld past in de context van een huis waarvan de deur misschien nog nooit open is geweest. Dus de gebeurtenis van het sluiten van de deur heeft ook nooit plaats gevonden en een verbale lezing van *gesloten is* om taalkundige redenen uitgesloten (Broekhuis 2013).

2.1.4 Passiva met intransitieve werkwoorden

Nederlandse passief-zinnen kunnen ook gevormd worden met intransitieve werkwoorden. Deze *onpersoonlijke passiva* hebben altijd een proces-lezing. Adjectivale onpersoonlijke passiva bestaan niet. Twee voorbeelden zijn (20 a en b):

- (20) a. ... , dat er in het bos wordt gewandeld
b. ..., dat er in het bos is gewandeld

Niet alle intransitieve werkwoorden vormen grammaticale passiva in het Nederlands. Er is onderscheid tussen twee typen intransitieve werkwoorden (Perlmutter 1978, Burzio 1986). Onergatieve werkwoorden bijvoorbeeld, hebben typisch betrekking op activiteiten zonder eindpunt die onder controle staan van hun *agens* (*dansen, lachen, wandelen*). Dit verschijnsel wordt geïllustreerd in (21a en b):

- (21) a. In de tuin wordt gedanst
b. Er wordt gelachen

Maar onaccusatieve werkwoorden duiden op een verandering van toestand of plaats. Zij sluiten een eindpunt in en worden niet gecontroleerd door hun *agens*. Voorbeelden zijn *sterven, zinken, vallen* (Dowty 1991).

- (22) a. Jan sterft
b. De boot zinkt

Deze werkwoorden onderscheiden zich wat betreft betekenis maar ook wat betreft syntactische eigenschappen (Perlmutter 1978, Burzio 1986). Een van deze eigenschappen is de aanpassing van het werkwoord aan onpersoonlijke passivisatie. Perlmutter (1978) observeert dat onaccusatieve werkwoorden geen welgevormde onpersoonlijke passiva hebben. Zie zin (23):

- (23)*Op dit pad wordt gevallen

Onpersoonlijke passiva zijn grammaticaal als het argument van het werkwoord de activiteit controleert (Kirsner 1973, Perlmutter 1978). Er is echter een grammaticaal contrast:

- (24) a. Er werd door de kinderen op het ijs gegleden
b. *Er werd door de sneeuw van het dak gegleden

In (24a) houden de deelnemers controle over de activiteit, in (24b) niet.

Onpersoonlijke passiva hebben bij voorkeur een aspect van tijd en duiden een activiteit aan, onder controle van de deelnemer (25). Onder deze condities kunnen onpersoonlijke passiva zelfs gevormd worden met onaccusatieve werkwoorden:

(25) *Dat was die wedstrijd, waarin zo ontzettend veel werd gevallen*

Hier kan het effect van deelnemerscontrole niet langer gehandhaafd blijven. Maar voorbeeld (26) is weer ongrammaticaal:

(26) **Tijdens de wedstrijd werd gevallen*

Blijkbaar zijn de syntactische context van de onpersoonlijke passief, de verschijning in een betrekkelijke bijzin en de aanwezigheid van bijwoorden als ‘*ontzettend veel*’, noodzakelijke condities voor passiva met onaccusatieve werkwoorden om grammaticaal te zijn (Verrips 1996, Broekhuis 2013). Deze onpersoonlijke passiva nemen geen *door-bepalingen* en verschillen ook daarin van onpersoonlijke passiva met onergatieve werkwoorden, zoals:

(27) *In de tuin werd door de kinderen gedanst*

2.1.5 Impliciete argumenten

Passiva met het hulpwerkwoord *worden* hebben een impliciet argument. Dat wil zeggen dat het externe argument van het werkwoord aanwezig is in de interpretatie. In de discussie over impliciete argumenten spelen causatieve werkwoorden een centrale rol. Dit zijn werkwoorden die gebruikt kunnen worden als transitief werkwoord en als onaccusatief werkwoord. Het transitieve gebruik (28a) drukt de oorzaak van een verandering van toestand uit. De kinderen zijn er de oorzaak van dat het glas breekt. Het anti-causatieve gebruik (28b) drukt een verandering van toestand uit. Het glas breekt door een onbekende oorzaak.

(28) a. *De kinderen breken het glas*
b. *Het glas breekt*

De basis-observatie is, dat in het Nederlands het verschil tussen het passieve *breken* en het anti-causatieve *breken* aantoont, dat de passief noodzakelijk een *agens* betreft in het veroorzaken van de verandering van toestand, aangeduid door *breken*. Voor het anti-causatieve *breken is* deze implicatie niet noodzakelijk. Het verschil wordt verklaard doordat de passief een impliciet argument heeft en de anti-causatief niet (Broekhuis 2013).

(29) a. *Het glas wordt gebroken* (door de kinderen)
b. *Het glas breekt* (geen impliciet argument)

Een andere eigenschap van impliciete argumenten is dat ze nooit co-referentieel zijn met het ‘subject’ van de passieve zin. Dit kan worden aangetoond met een wederkerend werkwoord zoals *scheren*. De actieve variant (30a) laat een reflexieve interpretatie toe, de passieve variant (30b) niet (Marantz 1984):

- (30) a. *De man scheert (zich)*
b. *De man wordt geschoren (*door zichzelf)*

De *door-bepaling* drukt niet altijd dezelfde thematische rol uit. Dat kan bijvoorbeeld een *agens* zijn of een *recipient*, zoals in (31a en b):

- (31) a. *De man werd vermoord door z'n eigen zoon (agens)*
b. *De brief werd door de gevangene ontvangen (recipient)*

Als er geen impliciet argument aanwezig is, komt een *door-bepaling* soms ook voor, zoals bij adjectivale passiva (Cornelis 1995 en Cornelis en Verhagen 1995). Dit wordt aangetoond in (32a en b):

- (32) a. *Het glas breekt door de wind*
b. *Hij heeft door zijn optreden alles bedorven*

Roeper (1983), Jaeggli (1986), Roberts (1987) en Roeper (1987a), beweren dat het impliciete argument syntactisch aanwezig kan zijn in passiva. Adverbiale bijzinnen kunnen bijvoorbeeld prediceren over het impliciete argument (33):

- (33) a. *Het glas werd gebroken **met een hamer***
b. *Het glas werd **expres** gebroken*
c. *De antieke vaas werd gebroken **om oma te kwetsen***

Het impliciete argument kan een PRO-subject controleren.

In zin (33a) wordt [PRO met de hamer] gecontroleerd door het impliciete argument, namelijk '*door de man met de hamer*'. Het PRO-subject in de adverbiale bijzin (33c) wordt geïdentificeerd als de veroorzaker van het gebroken object. Dit subject wordt gecontroleerd door het impliciete subject van de passiefzin.

2.1.6 Samenvatting

De besproken eigenschappen van de Nederlandse verbale passief zijn samengevat in de volgende lijst:

- (34)
- Het *interne argument* van het werkwoord, als het er is, verschijnt in subjectpositie.
 - Het *externe argument* kan optioneel in een *door-bepaling* genoemd worden.
 - Passiva kunnen met bijna alle transitieve werkwoorden gevormd worden en met een speciale klasse van intransitieve werkwoorden, zoals onergatieven.
 - Het passieve werkwoord doet zich voor als een deelwoord.
 - Verbale passiva hebben een proces-lezing (dynamisch).

- f. Verbale passiva hebben een impliciet argument, optioneel uitgedrukt in een *door-bepaling*. Dit impliciete argument wordt uitgedrukt door de passiefmorfologie op het deelwoord (Baker, Johnson & Roberts 1989).
- g. Het impliciete argument is niet co-referentieel met het interne argument in subject positie.
- h. Onpersoonlijke passiva komen voor in twee typen.

2.2 Theorieën over de passiefconstructie

Bepaalde eigenschappen van taal en taalstructuur zijn niet leerbaar op grond van het aanbod in de omgevingstaal alleen. Om de verwerving van dergelijke eigenschappen te verklaren, moet men aannemen dat kinderen met behulp van aangeboren kennis bepaalde structuren toekennen aan de omgevingstaal (Chomsky 1981). Maar hoe komt een kind tot een correcte karakterisering van grammaticale passiva in het Nederlands? Hoe verwerft een kind het onderscheid tussen twee passieve zinnen (1a en 1b), die semantisch ambigu zijn?

- (1) a ... , dat het zwembad gesloten is.
 b ... , dat het zwembad is gesloten.

Om deze vragen te kunnen beantwoorden, is het noodzakelijk een theorie te hebben over de representatie van deze verschijnselen in de taal van volwassenen. In de onderstaande paragrafen worden twee syntactische analyses besproken en ook wordt aangetoond, hoe elke theorie de verwervingstaak karakteriseert.

2.2.1 Twee benaderingen

De twee voorgestelde theorieën geven een algemene verklaring van Nederlandse passiva. De eerste is de *Lexicalistische Theorie*. De tweede wordt de *Constructionistische Theorie* genoemd. Een evenwichtige vergelijking is onmogelijk, omdat de *Lexicalistische Theorie* een meer gedetailleerde verklaring geeft over de verbale passief dan de *Constructionistische Theorie* (Verrips 1996). De eerste theorie past bij een standpunt over syntactische structuur, dat jarenlang dominant is geweest. De tweede theorie is recenter en blijft op een aantal punten vaag.

2.2.2 De Lexicalistische Theorie

De standaard-theorie over passivisatie in de generatieve traditie wordt gepresenteerd in Baker, Johnson en Roberts (1989). Deze studie vormt het hoogtepunt van de benaderingen van passivisatie die in de jaren '80 werden geformuleerd, zoals in Chomsky (1981), Borer (1984a), Jaeggli (1986), Roberts (1987) en Baker (1988).

De belangrijkste stelling van de *Lexicalistische Theorie* is dat de eigenschappen van passivisatie kunnen worden afgeleid van lexicale eigenschappen van het passief- morfeem (PM). Deze bewering is een product van de *Lexicale Hypothese*. Het centrale idee van de *Lexicale Hypothese* is dat variatie binnen en tussen talen geassocieerd wordt met variatie van eigenschappen van lexicale items, in het bijzonder eigenschappen van gesloten klassen

en functionele elementen (Borer 1984a, Chomsky 1991). De *Lexicalistische Theorie* van de passiefconstructie past bij het dominante standpunt in de jaren '80, de argument-gebaseerde benadering. Dit gezichtspunt vermeldt de *lexical entry* van elk werkwoord, het aantal en het soort thematische rollen dat het toewijst aan z'n argumenten. Het gaat speciaal over het onderscheid dat gemaakt wordt tussen argumenten, die binnen de VP op D-structuur worden geprojecteerd (*interne argumenten*) en argumenten die buiten de VP worden geprojecteerd (*externe argumenten*). Dus een gewoon transitief werkwoord, zoals 'dragen', kan de volgende *lexical entry* (2) hebben:

$$(2) \quad \text{dragen} \quad \text{NP} \quad [_ \text{NP}]$$

$$\quad \quad \quad | \quad \quad |$$

$$\quad \quad \quad \Theta_i \quad \quad \Theta_j$$

De NP buiten de vierkante haken is het externe argument, in actieve zinnen het subject van de zin en drager van de *agentive* thematische rol. De NP binnen de vierkante haken is het interne argument van het werkwoord. In actieve zinnen heeft het object van het werkwoord, een *patient/thema* rol. Het theta-criterium stelt dat een NP niet meer dan één thematische rol kan hebben. Fonetisch gerealiseerde NP's worden verondersteld naamval te verwerven. Of accusatief of nominatief naamval in een speciale positie beschikbaar is, volgt uit onafhankelijke condities. Werkwoorden kunnen naamval toekennen maar werkwoorden kunnen wat betreft casus-toekenning ook in gebreke blijven, zoals het onaccusatieve werkwoord *breken* (Kerstens & Ruys 1994).

Passiva hebben betrekking op twee componenten:

- a. De thematische rol van het externe argument van het werkwoord wordt niet toegewezen aan de canonieke subjectpositie.
- b. De accusatief naamval die het werkwoord normaal toewijst aan het interne argument kan niet worden toegekend. Bij gebrek aan accusatief naamval is het noodzakelijk dat de object-NP verplaatst wordt naar de subjectpositie om de nominatief naamval te ontvangen. Deze verplaatsing is mogelijk omdat de subjectpositie geen thematische rol draagt. Chomsky (1981) beweert dat deze twee operaties onafhankelijk van elkaar voorkomen. Het passiefmorfeem absorbeert de accusatief naamval van het werkwoord en de externe theta-rol wordt niet toegewezen aan de subjectpositie.

Zoals is besproken in paragraaf 2.1.1 wordt de externe thematische rol in een passieve zin syntactisch actief als een impliciet argument. Dit impliciete argument wordt uitgedrukt in een *door-bepaling* en kan PRO controleren in een infiniete zin (31c).

2.2.3 De Lexicalistische Theorie en passief-verwerving

Hoe karakteriseert deze theorie de verwervingstaak? Het kind moet tenslotte terechtkomen bij de grammatica die alle eigenschappen van de passief toewijst aan het passiefmorfeem. De taak voor het kind is om uit te vinden wat het passiefmorfeem is en wat de syntactische en semantische eigenschappen zijn. Die moet het kind ontdekken via analyse van de

syntactische contexten waarin het passiefmorfeem voorkomt.

Het *Lexicalistische* standpunt voorspelt dat kinderen de eigenschappen van het passiefmorfeem beginnen te verwerven zodra ze begrijpen wat een passiefmorfeem is. Hoe sneller het kind het passiefmorfeem identificeert, hoe sneller hij/zij deze eigenschappen verwerft.

De UG staat het kind twee opties toe. Of een argument in aanmerking komt voor een theta-rol toewijzing, hangt af van a. naamvaltoewijzing en b. het *hoofd* moet morfologisch verbonden zijn met een X_0^7 . Een voorbeeld is de aanwezigheid van onpersoonlijke passiva in de input, zoals *Er wordt gedanst*. Dit is voldoende om kinderen te laten begrijpen dat passivisatie tot stand kan komen met elk werkwoord dat een extern argument neemt.

De syntactische verschillen tussen adjectivale en verbale passiva worden gerepresenteerd als een verschil tussen een lexicale en een syntactische afleiding van het deelwoord. De syntactische en semantische verschillen tussen adjectivale en verbale passiva uit de paragrafen 2.1.2 en 2.1.3 moeten kinderen helpen om het verschil tussen die twee te identificeren.

2.2.4 De Constructionistische Theorie

De *Constructionistische Theorie* van passivisatie wordt voorgesteld door Borer (1994). In deze theorie spelen syntactische eigenschappen een centrale rol. De analyse van passiva, voorgesteld door Borer, is nauw verbonden met haar standpunt over argument-structuur.

Borer's theorie van argument-structuur start met de observatie dat veel werkwoorden in feite klassieke voorbeelden zijn van intransitieve werkwoorden van wijze of beweging, zoals *springen*. Het schijnt dat deze werkwoorden in sommige syntactische contexten een intern argument projecteren. Andere gevallen met betrekking tot aspectuele veranderingen en deelnemerscontrole werden al besproken in paragraaf 2.1.4 (Hoekstra 1984, Zaenen 1993, Van Hout 1996). Borer (1994) stelt voor dat argumenten in *lexical entries* niet worden gespecificeerd als extern of intern. In plaats daarvan wordt de *lexical entry* voor een werkwoord als *springen* gespecificeerd voor één nominaal argument, een werkwoord als *eten* wordt gespecificeerd voor twee nominale argumenten. Deze argumenten worden niet als intern of extern benoemd, noch drukken ze specifieke thematische relaties uit, zoals geïllustreerd in (3).

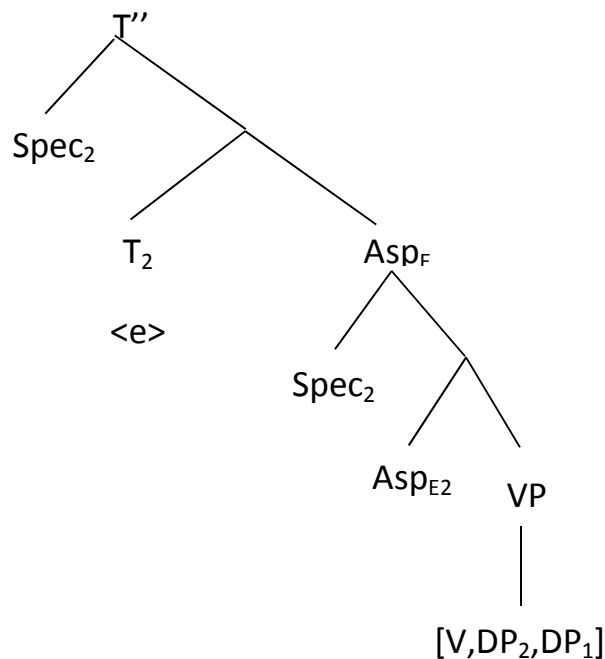
(3)	V_{max}	V_{max}
	[springen, DP]	[eten, DP DP]

De ongeordende argumenten van de werkwoorden in (3) komen door naamvaltoewijzing in een functionele specifier boven de VP. Het in kaart brengen van de argumenten van werkwoorden naar syntactische posities geschiedt door verplaatsing van argumenten naar een specifier van een functionele projectie.

Borer (1994) veronderstelt dat *Tense* niet samenvalt met Asp_p , maar met het *event-*

⁷ Hoofden projecteren Xbar-structuur om het rollen-patroon te realiseren (Kerstens & Ruijs 1994, p.159).

aspect Asp_E (zie figuur 2). Zodra Asp_E wordt geprojecteerd, moet zijn specifier gevuld worden. Dat levert een predicaat op en een subject met resultaat-lezing voor de DP in de Specifier van Asp_E . Als Asp_E bij passiva samenvalt met T, wordt nominatief naamval toegewezen aan de specifier positie van Asp_E en accusatief naamval is niet beschikbaar. De afleiding voor de passief van een predicaat staat in figuur 2.

Figuur 2 – Borer (ms.) geeft een afleiding voor de passief van een gezegde (predicaat) met twee DP's in de VP.

In de boom (figuur 2) blijft één DP in de VP, zonder naamvaltoewijzing. Deze DP wordt normaal geïnterpreteerd als het impliciete argument en kan fonetisch gerealiseerd worden met een voorzetsel, waardoor naamval verworven wordt. Als naamval niet wordt toegewezen, blijft deze DP in de VP als impliciet argument.

2.2.5 De Constructionistische Theorie en passiefverwerving

Hoe benadert de *Constructionistische Theorie* de verwervingstaak?

Passivisatie is vooral een operatie op de Tijd-Aspect relatie in de zin. Het resultaat van deze operatie is dat het 'subject' als argument eindigt in een positie waarin het nominatief naamval kan krijgen. Hoe kan een kind uitvinden dat deze operatie wordt toegepast op een zin in de taalkundige input? De verschijning van het subject van een transitief werkwoord zou voldoende moeten zijn.

Het onderscheid tussen adjectivale en verbale passiva wordt gerepresenteerd op een abstract niveau, net als in de *Lexicalistische Theorie*. Zodra het kind de conclusie trekt dat werkwoord-adjectieve conversie plaats heeft gehad in het geval van adjectivale passiva, volgt de rest van de verschillen tussen verbale en adjectivale passiva automatisch.

Een Nederlandse leerling heeft input nodig om vast te stellen dat het passiefmorfeem een functioneel (verbaal passief) voorbeeld kent en een lexicaal (adjectivaal passief) voorbeeld.

2.2.6 Samenvatting

We zagen dat de passief in de *Lexicalistische Theorie* wordt beschouwd als een operatie die het vastleggen van thematische rollen naar specifieke posities beïnvloedt.

In de *Constructionistische*⁸ benadering is passivisatie een operatie die de relatie tussen tijd en aspect in de zin beïnvloedt. De twee theorieën zijn niet gelijk. De *Lexicalistische Theorie* doet andere veronderstellingen over de natuur en de structuur van de Universele Grammatica dan de *Constructionistische Theorie*.

Een syntactische theorie is geen theorie van taalkundige ontwikkeling. De voorspellingen voor taalverwerving hebben tot dusver een perspectief van continuïteit aangenomen. Dat betekent dat de regels, toegepast op de grammatica van volwassen sprekers, ook op kinderen toegepast kunnen worden.

In feite heeft de verwerving van de passief een belangrijke rol gespeeld in het debat tussen hen die de *continuïteits-hypothese* aannemen en zij, die geloven dat de grammatica van kinderen essentieel verschilt van de grammatica van volwassenen (Verrips 1996). De onderstaande paragraaf gaat daar op in.

Na twee theorieën worden er in de volgende paragraaf twee hypothesen geïntroduceerd en een aantal observaties besproken.

2.3 De Maturation Hypothese en de Continuïteits Hypothese

Borer en Wexler (1987) stellen de *Maturation Hypothese* voor.

a. Zij noemen effecten, gerapporteerd door Maratsos et al. (1985), net als Horgan's (1978) karakterisering van passiva van jonge kinderen 'observatie achteraf', dat wil zeggen: Maratsos et al. (1985) en Horgan (1978) zouden een bepaald standpunt hebben van waaruit zij observaties beoordelen.

b. Zij verwijzen ook naar conclusies dat kinderen moeite zouden hebben met de interpretatie van *door-bepalingen*.

c. Ten slotte merken ze op dat het onwaarschijnlijk is dat korte passiva van kinderen impliciete argumenten hebben.

Deze verschillen tussen kinderen en volwassenen kunnen verklaard worden als men veronderstelt dat kinderen op jonge leeftijd een andere representatie van passiva hebben dan volwassenen. Hun taalkundige systeem zou door rijping geregeld worden. Ze missen nog de competence om *A-chains*⁹ te vormen, dus is verplaatsing van het interne argument naar de subjectpositie niet mogelijk. Rond hun 4^e verjaardag 'rijpt' de mogelijkheid om *A-chains* te vormen en daarna kan een verbale analyse van passiva door het kind uitgevoerd worden.

Op deze wijze kan de *Maturation Hypothese* het bestaan verklaren van een vroege fase

⁸ Zie verklarende woordenlijst in bijlage 1.

⁹ A-chains – grammaticale argumentketens, zoals de subject-object relatie, kunnen niet gevormd worden, zo lang het templaar niet voldoende ontwikkeld is.

waarin passiva van kinderen beter geregeld zijn dan passiva van volwassenen. Maar deze hypothese zorgt niet voor een verklaring van de omschakeling naar de grammatica van volwassen sprekers. Verloopt die ontwikkeling stapsgewijs of abrupt? Roeper (1987b) beweert dat rijping een noodzaak is om de startende taal-leerling niet in verwarring te brengen tussen al die analyses van de input. Borer en Wexler (1987) beweren nadrukkelijk dat een benadering, geïnspireerd op continuïteit van de taalkundige ontwikkeling, voor ervaringsproblemen¹⁰ zorgt. Ze noemen passivisatie als voorbeeld waarvoor de *Maturation-theorie* kan werken.

De *Continuïteits Hypothese* daarentegen blijkt eenvoudiger te zijn omdat er minder veronderstellingen gemaakt worden. Als bijvoorbeeld argumentverplaatsing betrokken is op verbale passiva maar niet op adjectivale passiva, dan moet het kind leren dat dit verschil bestaat, welke theorieën voor ontwikkeling er ook zijn.

Kort samengevat: de *Maturation Hypothese* voorspelt dat het kind pas *A-chains* kan vormen als de mogelijkheid daartoe 'gerijpt' is. De *Continuïteits Hypothese* veronderstelt, net als de *Maturation Hypothese* een leerfase, namelijk dat door input het kind 'leert' hoe passivisatie tot stand komt. Maar anders dan de *Maturation Hypothese*, veronderstelt de *Continuïteits Hypothese* geen fase in de ontwikkeling waarin leren niet kan plaats hebben.

¹⁰ Kinderen hebben nog onvoldoende ervaring met passieven van volwassen sprekers, waardoor er problemen met passivisatie ontstaan.

3. Passiefverwerving en spontane spraak

Om een indruk te geven van de leeftijd, waarop passiva verworven worden, bespreek ik in de volgende paragrafen studies over passiefverwerving bij kinderen. Vervolgens ga ik in op verschillen tussen verbale en adjectivale passiva en de verwerving van adjectivale passiva.

3.1 Leeftijd

De vraag wanneer Nederlandse kinderen passiva gaan produceren, is interessant omdat Borer en Wexler's (1987) bewering over de *Maturation Hypothese* inspireert om de leeftijd van passiefverwerving te onderzoeken in andere talen dan het Engels. In Nederland neemt Verrips (1996), op theoretische gronden¹¹, de *Continuïteitstheorie* als vertrekpunt in het onderzoek naar de ontwikkeling van de passief. Anderen, zoals Demuth (1989, 1992) bij Sesothokinderen, Suzman (1987) bij Zulu's, Pue en Quixtan Poz (1988) bij K'iche Mayan en Allen en Crago (1996) bij Inuitcut, richten zich in hun studies op de leeftijd van passiefverwerving in taalproductie. Kinderen die deze talen spreken, schijnen hun eerste passiva tussen 2;0 en 3;0 jaar te verwerven.

Het tweede doel is om een beschrijving te geven van de karakteristieken van passiva bij Nederlandse kinderen. Productiestudies laten zien dat passiva van jonge kinderen geen *door-bepalingen* hebben en gevormd worden met een klein aantal actieve werkwoorden. Ook refereren kinderen aan *resultaat-lezingen* van dingen. Deze studies betreffen bijna allemaal Engelse kinderen en de vraag is of de conclusies ook gelden voor Nederlandse kinderen.

De eerste passiva in het Nederlands worden geproduceerd rond 2;6 jaar. Deze vroege passiva zijn altijd korte passiva die vooral met transitieve werkwoorden worden gevormd. Vandenbosch (1992) beweert dat in de spraak van volwassenen 1/10 van alle uitingen een passief zou zijn. De kans dat die 10% bij kinderen helemaal niet voorkomt, is erg groot. Maar wat zouden kinderen *kunnen produceren*?

Nederlandse passiva van jonge kinderen hebben niet noodzakelijk betrekking op het passieve werkwoord *worden* (1c). Sommige vroege passiva hebben een structuur die oppervlakkig lijkt op een actieve modale structuur met een modaal hulpwerkwoord, vooral het hulpwerkwoord *moeten*, en een infinitief lexicaal werkwoord zoals voorbeeld (1a en 1b):

(1) a. <i>Auto moet gerepareren</i>	(Joël, 3;5, 2012)
b. <i>Flessen moeten wegbrengen</i>	(Joël, 3;5, 2012)
c. <i>Broodje wordt opgeet</i>	(Sam,3;5, 2012) ¹²

¹¹ Er is in Nederland, vóór Verrips (1996), nog nauwelijks onderzoek gedaan naar de leeftijd van passiefverwerving bij heel jonge kinderen. Daarom is Verrips met een theoretische veronderstelling, de continuïteitshypothese, haar onderzoek begonnen. Zij sluit echter niet uit, dat haar standpunt tijdens de onderzoeken zal wijzigen.

¹² Eigen waarneming.

Informatie, zoals spraakproductie, is in principe voldoende om de onderliggende grammaticale *competence* aan het licht te brengen. Toch is onderzoek naar begrip van grammaticale regels eveneens nodig. Daarom kan onderzoek naar kindertaal nooit betrekking hebben op een taalkundige theorie, die slechts gaat over *performance* maar niet over *competence*.

In het kort komt het hier op neer dat vroege passiva een andere morfologie hebben dan passiva van volwassenen. Sommige passiva hebben infinitieven (*flessen moeten wegbrengen*), sommige hebben kinderlijke vormen van deelwoorden (*opgeet*)¹³. Dit suggereert dat passiva niet worden gekarakteriseerd als een morfologische regel met syntactische effecten, maar als een syntactische regel die kan worden uitgedrukt met verschillende morfologische middelen (Verrips 1996).

3.2 Verschillen tussen adjectivale en verbale passiva in het Nederlands

We zagen al in paragraaf 2.1.2 dat *door-bepalingen* beperkt worden tot verbale dynamische passieven (Levin & Rappaport 1986, Zubizaretta 1987).

Een observatie toont echter aan (p.10) dat *door-bepalingen* niet altijd ongrammaticaal zijn met adjectivale passiva (Wasow 1977). Zubizaretta (1987) beweert dat *door-bepalingen* met adjectivale passiva alleen grammaticaal zijn als ze algemeen¹⁴ zijn (2):

(2) *De boom bleef ongebroken door de Reuzen (adjectivale passief)*

Vervolgens is er een verschil van indeling, met betrekking tot de woordvolgorde in bijzinnen. Deze syntactische eigenschap speelt een cruciale rol in het experiment, dat in hoofdstuk 5 beschreven wordt. Verbale deelwoorden kunnen in finiete bijzinnen links of rechts van het hulpwerkwoord verschijnen, zoals in voorbeeld (3a en 3b), maar predicatieve adjectieven mogen niet rechts verschijnen van het koppelwerkwoord, zoals in (3d):

- (3) a. ... *dat Jan de sokken gewassen heeft*
b. ... *heeft gewassen*
c. ... *dat het zwembad dicht is*
d. *...*is dicht*

In overeenstemming met de canonieke SOV-volgorde van het Nederlands, is (3b) een vorm van *Verb Raising*, een operatie, die het voltooid deelwoord vanuit een positie links van het finiete werkwoord naar een positie rechts van het finiete werkwoord brengt. *Verb Raising* is optioneel met werkwoorden maar nooit grammaticaal met adjectieven. Predicaat-adjectieven moeten in bijzinnen links van het koppelwerkwoord staan. Verbale passiva,

¹³ Criteria om een modaal-infinitief combinatie als een passief in kindertaal te beoordelen (Verrips 1996): a. Het externe argument van het werkwoord wordt niet uitgedrukt in subjectpositie; b. De positie links van het finiete werkwoord is bezet, maar niet door een accusatief-gemarkeerd element; c. Een lezing als actieve zin met een nul-subject is uitgesloten door de context (zie vb. 1b).

¹⁴ Verwijzend naar alle leden van een soort of klasse.

gevormd met worden, kunnen rechts en links van het passieve hulpwerkwoord voorkomen, zoals in (4):

- (4) a. ...gewassen wordt
b.wordt gewassen

3.2.1 Verwerving van adjectivale passiva

Een aantal taalverwervingsstudies heeft aangetoond dat passiva eerst adjectivaal zijn.

Horgan (1978) suggereert dat alle passiva van kinderen onder de vier jaar adjectivaal zijn.

In overeenstemming met de *Maturation Hypothese* (Borer & Wexler 1987) wordt beweerd dat kinderen 'gedwongen' worden een onvolwassen lijkende adjectivale analyse van passiva aan te nemen, omdat hun grammatica volgens rijping geregeld is: vóór de leeftijd van vier jaar zijn kinderen niet in staat om syntactische NP-verplaatsing uit te voeren. Een kind in deze fase, geconfronteerd met een passief werkwoord en een intern argument in subjectpositie, komt tot een analyse van de zin als een adjectivale passief, waarin de interne rol lexicaal wordt toegewezen aan de externe argumentpositie, zoals in het predicat adjectief: *De bal is nog steeds verstopt*.

Samengevat: verbale passiva worden gevormd met het hulpwerkwoord *worden* of met het hulpwerkwoord *zijn*. Adjectivale passiva worden gevormd met *zijn* en nooit met *worden*. Bewijs, dat kinderpassiva eerst adjectivaal zijn, kan geleverd worden door betekeniseigenschappen van adjectivale passiva te bekijken, zoals de afwezigheid van het impliciete argument en de resultaat-lezing.

We hebben nu alle noodzakelijke elementen besproken, om een onderzoeksvraag en voorspellingen te kunnen formuleren: een beschrijving van passivisatie, een syntactische theorie, enkele studies van passivisatie en een benadering van taalverwerving, die ons in staat stelt de syntactische theorie te interpreteren.

4. Onderzoeksvraag

Gebaseerd op de taalkundige artikelen die in de voorafgaande hoofdstukken beschreven zijn en de informatie die het resultaat is van voorafgaand onderzoek naar de verwerving van verbale en adjectivale passiva, kan de onderzoeksvraag als volgt geformuleerd worden:

1. Hoe verwerven Nederlandse kinderen het verschijnsel passief?
2. Specifieker: Is het zo dat ze verbale- en adjectivale passieven gelijktijdig verwerven? Of is het zo dat het adjectivale type voorafgaat aan het verbale type?

4.1 De Full Competence Hypothese

Er wordt *niet* verwacht dat de proefpersonen van dit onderzoek, kinderen in de leeftijd van 3;4 tot 6;5 jaar, alleen adjectivale passiva realiseren. Zij zullen ook verbale passiva gebruiken en wel op een leeftijd, jonger dan vier jaar.

Als Nederlandse kinderen problemen hebben met sommige typen passieven (Villiers en de Villiers 1973, Baldie 1976), is dat geen gebrek aan talige kennis. Zij weten heel goed hoe ze syntactische passiva moeten realiseren, en dat op een leeftijd van vier jaar, zo niet eerder. Onder experimentele condities, die een grammaticale proces-lezing van de korte passief ondersteunen, zoals in (a), zullen kinderen deze altijd analyseren als in (b) en nooit als in (c), als een adjectivaal passief met een resultaat-lezing.

- a. ...dat de sokken worden gewassen (proces-lezing)
- b. ...dat [IP ...[VP de sokken t_i gewassen] worden_i]]
- c. *...dat [[de sokken] DP worden [gewassen] AP]

De *Full Competence Hypothese* voorspelt dat Nederlandse kinderen, die weten dat zin (iv) ongrammaticaal is in het Nederlands van volwassen sprekers en die daarom (iv) veranderen in (iii), bij een *Elicited Imitation Task* altijd een *proces-lezing* zullen toekennen aan zin (v) en nooit een *resultaat-lezing* (Broekhuis 2013).

- (iii) *Ik denk, dat de sokken (rood)/(on)gewassen zijn*
- (iv) **Ik denk, dat de sokken zijn (on)gewassen/rood*
- (v) *Ik denk dat de sokken t_i worden [gewassen]_i*

5. Methode van onderzoek

De onderzoeksvraag en de hypothese in hoofdstuk 4 probeer ik te beantwoorden door een experiment uit te voeren met kinderen in de leeftijd van 3;4-6;5 jaar. Ik gebruik daarvoor een *Elicited Imitation experiment*.

5.1 Onderzoek met behulp van een *Elicited Imitation Task*

Het onderwerp van dit werkstuk, *Hoe verwerven Nederlandse kinderen het verschijnsel Passief*, is het gebied waarbinnen het onderzoek wordt verricht. In 5.1.1 staan een hypothese en een voorspelling. In 5.1.2 ga ik dieper in op de *Elicited Imitation Task* als methode. De aard van *Elicited Imitation* wordt beschreven in 5.2 waarna in 5.2.1 'De kwalitatieve analyse', in 5.2.2 'De kracht van de methode', in 5.2.3 'Toepasbaarheid' en in 5.2.4 'Voor- en nadelen' van deze methode besproken worden. Het ontwerp van de *EIT* staat in 5.2.5 en in 5.2.6 bespreek ik de achtergronden van en de overwegingen bij een pre-test. In 5.2.7 staan de test-condities. In 5.3 beschrijf ik de uitvoering van de pre-test en in 5.3.1 het materiaal, gevolgd door de procedure, het script en de codering.

Paragraaf 5.4 gaat over de hoofdtest. In 5.4.1. beschrijf ik de *Elicited Imitation Task*, in 5.4.2 de proefpersonen en in 5.4.3 het materiaal en de condities. De testzinnen worden besproken in 5.4.4 en de procedure en het script volgen in 5.4.5.

5.1.1 Hypothese en voorspelling.

Het imitatie experiment heeft als doel te onderzoeken of kinderen *raising* toepassen op adjectieven en op passieve deelwoorden¹⁵. Als kinderen in een bijzin adjectieven stelselmatig vóór het werkwoord zetten, dan weet je dat ze de regel beheersen, dat adjectieven voorafgaan aan het werkwoord. Daarmee heb je een diagnostisch middel in handen om te bepalen of kinderen deelwoorden als adjectivaal of als verbaal interpreteren.

Een voorbeeld van *verb raising* is de volgende zin:

(1) *Ik zie, dat de rode en blauwe truien zijn gewassen*

Een voorbeeld van een zin met een *adjectivale lezing* is:

(2) *Ik zie, dat de sokken erg vuil zijn. Dus niet *...zijn erg vuil*

5.1.2 De *Elicited Imitation Task*

Er is een *Elicited Imitation Task* ontworpen om deze voorspelling te testen. Bij een imitatie-test wordt de kinderproductie vergeleken met de model-zin, met het oog op het kenmerk, dat onderzocht wordt. In dit geval is het object van onderzoek de woordvolgorde in de bijzin. De veronderstelling is, dat een kind dat een bepaalde woordvolgorde imiteert, die woordvolgorde als deel van zijn/haar grammaticale *competence* heeft. Met andere woorden,

¹⁵ Passieve deelwoorden zijn voltooid deelwoorden, gevormd met een passief hulpwerkwoord.

hij/zij heeft de betreffende regels verworven. Een kind dat niet correct imiteert of de woordvolgorde verandert, heeft die volwassen grammaticale *competence* (nog) niet. Een kanttekening bij een imitatietaak door kinderen is: heeft een poging tot imitatie betrekking op reconstructie van de model-zin? Geeft deze poging tot imitatie de taalkundige *competence* van de kinderen weer? Of is imitatie vooral passief kopieergedrag dat 'napraten' genoemd wordt?

Imiteren doet een kind pas als het de zin door zijn/haar eigen grammatica heeft gehaald. Lust, Chien en Flynn (1987) leveren bewijs voor het feit dat imitatiegedrag reconstructief is en gebaseerd is op grammaticale kennis. Zij beweren dat de kinderanalyse van de model-zin, ook de reconstructie, bij iedere stap afhankelijk is van de grammaticale *competence* van het kind. Een manier om een kind te dwingen tot analyse en reconstructie van de zin, is de zinslengte van de model-zinnen zo aan te passen dat die de capaciteit van het korte termijngeheugen overschrijdt.

In de meeste imitatie-experimenten worden model-zinnen gebruikt, die grammaticaal zijn voor volwassenen (behalve Kuczaj en Maratsos 1975; Clark en Carpenter 1989a,b). In dit imitatie-experiment worden ook zinnen gebruikt, die niet grammaticaal zijn voor volwassenen, namelijk de zinnen met *raised* adjectieven (naast zinnen met *raised* verbs), in de veronderstelling dat dit de methode niet ingrijpend beïnvloedt.

Samengevat: de gedachte achter het imitatie-experiment is dat kinderen veranderingen laten zien, als de model-zinnen buiten hun grammatica vallen. De imitatietaak is heel geschikt omdat deze taak de onderzoeker maximale controle toestaat over de gewenste productie. Een productietaak met minder controle op de output zal waarschijnlijk niet het contrast onthullen waar we naar zoeken (Lust, Chien en Flynn 1987).

Voordat ik mijn onderzoek ga beschrijven, wil ik de redenen noemen, waarom ik gekozen heb voor een *Elicited Imitation-experiment*. In de volgende paragrafen worden karakteristieken genoemd van de aard, de kwaliteit, de kracht, de toepassing en de voor- en nadelen van *Elicited Imitation*.

5.2 De aard van *Elicited Imitation*

Elicited Imitation staat onderzoekers toe om de (kinder-)taalkennis van bepaalde grammaticale factoren te beoordelen. Barbara Lust (1981) beweert, dat in taalkundige theorie bewijs voor de geldigheid van een theoretische regel wenselijk is, maar ook zeldzaam. *Elicited Imitation* zou een methode zijn om dit type bewijs te leveren.

In een imitatie-taak worden zinnen geïmiteerd, die zó ontworpen zijn, dat ze slechts in één grammaticale factor van elkaar verschillen. Als een bepaalde factor de enig mogelijke verklaring biedt voor de variatie in het succes van imitatie, dan levert die factor bewijs voor de geldigheid van de theoretische regel.

Aan jonge kinderen wordt gevraagd een model-zin te herhalen, precies zoals de onderzoeker die voorleest. De veronderstelling is, dat als een kind de zinsstructuur correct kan reproduceren, men kan afleiden dat het kind de grammaticale vaardigheid voor deze structuur verworven heeft.

5.2.1 Kwalitatieve analyse

Spontane veranderingen zijn de meest cruciale elementen van de *Elicited Imitation* data. Spontane veranderingen in de imitatie, door de reconstructie van de model-zin, zorgen voor bewijs van de taalanalyse van het kind. Dit kan de basis zijn voor het ontdekken van de aard van kindertaal-grammatica die anders kan zijn dan de grammatica van volwassenen.

5.2.2 De kracht van de methode

De grootste kracht van de *Elicited Imitation* methode is dat deze kan zorgen voor direct bewijs voor een bepaalde grammatische eigenschap van een constructie. Dit kan gebeuren op taalkundig verantwoorde wijze. De methode staat de onderzoeker toe zich te richten op een bepaalde syntactische factor en op die manier informatie te krijgen die direct aan die factor gerelateerd is. Op deze wijze wordt duidelijk hoe het kind probeert de model-zin te representeren en te reconstrueren en kunnen mogelijke verschillen met de volwassen representatie aan het licht komen. Zo kan het talige kennissysteem van het kind getoetst worden.

5.2.3 Toepasbaarheid

Elicited Imitation is toegankelijk voor jonge kinderen, zelfs vanaf twee jaar oud. Jonge kinderen kun je beter testen met *Elicited Imitation* dan met andere methoden omdat imitatie gaat vóór begrip en begrip gaat vóór productie. Bovendien kost het niet veel tijd om het spel uit te leggen. *Elicited Imitation* kan worden uitgevoerd met een grote groep kinderen. De tests worden gebruikt voor generalisatie van de resultaten.

5.2.4 Voor- en nadelen

In de bovenstaande paragraaf heb ik een experimentele methode besproken om de syntactische *competence* van kinderen te beoordelen. De voordelen van de methode zijn duidelijk aangegeven. Ik zet de voor- en de nadelen van deze *Elicited Imitation* methode op een rij:

Voordelen:

- a. De onderzoeker kan zich selectief richten op speciale aspecten van grammaticale kennis, die nauwkeurig bewerkt kunnen worden in de stimuluszinnen.
- b. Vergeleken met andere methoden staat *Elicited Imitation* meer wetenschappelijke controle toe over de analysefactoren.
- c. *Elicited Imitation* geeft de eigen reproductie van kinderen weer. De precieze representatie van die oppervlaktevorm valt vaak (niet altijd) af te lezen uit die reproductie.
- d. Het meten van grammaticale vaardigheden met *Elicited Imitation* is niet minder waard dan met andere methoden.

Nadelen:

- a. Het ontwerpen van stimuluszinnen voor een onderzoek eist nauwkeurige bewerking van de syntactische factoren die getest worden. Ook is controle over alle andere syntactische factoren noodzakelijk.
- b. Algemene, cognitieve factoren in de stimuluszinnen moeten gecontroleerd worden om effecten met betrekking tot de geselecteerde, grammaticale factoren te isoleren. Het ontwerpen van zinnen is dus complex.
- c. De lengte van de zinnen is belangrijk. Dit houdt in: woord- en syllabelengte, de interne structuur van elke zin en de morfologische complexiteit van elk woord.

Nu de hypothesen en voorspellingen duidelijk zijn en helder is waarom een imitatie-experiment de voorkeur heeft, ga ik in de volgende paragrafen het experiment nauwkeurig beschrijven. Het ontwerp van het experiment staat in 5.2.5. In 5.2.6 volgt een beschrijving van de pre-test.

5.2.5 Ontwerp

Het experiment heeft een one-factor within subject design met één testconditie, namelijk de bijzinsvolgorde in passieve zinnen. Men kan dit ook een *single measure design* noemen. Alle testzinnen bevatten een bijzin met een passief hulpwerkwoord-deelwoord constructie of een koppelwerkwoord–adjectief constructie. Het experimentele materiaal kan worden gerepresenteerd in één of twee versies die verschillen in de eisen, die gesteld worden aan het korte termijn geheugen. Lust, Chien en Flynn (1987) leveren onafhankelijk bewijs dat het vooropstellen van een bijzin de eisen, gesteld aan het korte termijn geheugen, doet toenemen. Daarom verschijnen de bijzinnen in dit experiment met peuters en kleuters in zinsfinale positie. De zinslengte in woorden is dezelfde voor alle zinnen in deze versie. Het experiment heeft een three-factor between-subjects design, dat wil zeggen: de test wordt uitgevoerd bij drie verschillende leeftijdscategorieën, namelijk peuters van 3;6-4;6 jaar, kleuters van 4.7-5;6 jaar en kleuters van 5;7-6;6 jaar.

De uitvoering van het experiment gaat als volgt:

1. Ik ga kennismaken in de klas waarin de proefpersonen zitten. Zo worden de kinderen op hun gemak gesteld en ze zullen daarna beter meewerken aan de imitatie-taak.
2. Het materiaal wordt getest om te kijken of het aan de eisen voldoet.
3. Ik begin met een pre-test om proefpersonen te selecteren.
4. De hoofdtest.

5.2.6 Pre-test

Voor we met de pre-test beginnen, komt de onderzoeker al verschillende keren bij de kinderen in de klas. Zij maakt kennis, leest verhaaltjes en speelt met de kinderen. De kinderen raken dus al aan die 'vreemde' juf gewend. Ook de ouders van de kinderen weten wie de onderzoeker is. Aan het begin van de ochtend van de onderzoeksdagen is de onderzoeker in de klas aanwezig om eventuele vragen van ouders te beantwoorden. Het doel is om de kinderen, vooral de peuters, beter te kunnen overhalen tot de imitatie-taak¹⁶.

Het materiaal is¹⁷ getest door 50 kinderen van 3;3 tot 6;3 jaar een pilot-test te laten uitvoeren. Het materiaal werd aangepast toen bleek dat de testzinnen wel geïmiteerd werden maar te weinig reconstructie lieten zien. Ik heb de testzinnen voor de pre-test nog nauwkeuriger bewerkt door het interne argument op subject-positie uit te breiden met een bijvoeglijk naamwoord of bijzin, maar het test-item zelf niet te manipuleren.

De pre-test dient drie doelen:

- a. Kinderen te selecteren, waarvan de imitaties grammaticale correcties bevatten van woordvolgorde in de bijzin.
- b. Vast te stellen welke versie van het experiment geschikt is voor de individueel geselecteerde kinderen.
- c. De pre-test checkt ook of het kind bij de imitatie de kennis van het Nederlands gebruikt, die verondersteld wordt in het ontwerp van het experiment, namelijk de regel dat in bijzinnen adjectieven niet verschijnen in *raising* volgorde. Dit derde doel wordt gerelateerd aan de verwerkingscapaciteit van de kinderen.

Als kinderen in een test-zin, zoals:

(3) **Ik zie, dat de bananen op de schaal zijn geel*

het adjectief en het koppelwerkwoord omdraaien met als resultaat een volwassen grammaticale volgorde, dan tonen zij kennis van de regel dat in bijzinnen adjectieven geen *raising* ondergaan. Deze kinderen komen door de pre-test en gaan door naar de hoofdtest. Sommige kinderen praten de onderzoeker na en imiteren ook de ongrammaticale testzinnen. Zij mogen herkansen met een iets andere versie van vier zinnen. Als ze dan de *raised* adjectieven corrigeren, gaan ze door naar de hoofdtest. Een voorbeeld van deze vier zinnen staat in (4) en (5):

¹⁶ Ik heb gemerkt, hoe belangrijk dit is. Het kennismaken heeft veel tijd gekost, maar de meeste kinderen wilden daarna goed meewerken aan de imitatie-taak.

¹⁷ Dat is de test, waarbij Wijnanda Heutink en ik aanvankelijk een gezamenlijk onderzoek uitvoerden, ieder met onze eigen testzinnen en onze eigen testcondities. Het onderzoek verliep, door de goede voorbereiding, prima, maar de testzinnen waren niet nauwkeurig genoeg. De ongrammaticale zinnen stelden niet genoeg eisen aan het korte termijngeheugen van de kinderen. In de pre-test zijn andere zinnen opgenomen.

(4) *Ik zie, dat Trompie is verdrietig (Adjective Raising False)

* Ik geloof, dat Trompie is sterk (Adjective Raising False)

(5) Ik zie, dat Puk wordt gewassen (Passive Verbal Raising True)

Ik zie, dat de bal gegooid wordt (Passive Verbal Left True)

Kinderen, die na deze 'herkansing' nog falen, gaan niet door naar de hoofdttest.

Het idee van de selectieprocedure is dat de pre-test bedoeld is om voor elk kind het kennisniveau te bepalen. Hoe gebruikt het kind zijn/haar *competence* om de model-zin te reconstrueren? Als een kind de testzinnen met adjectieven in *raising volgorde* niet kan reconstrueren, heeft dat wellicht de volgende redenen. Of het kind weet niet dat *raised* adjectieven ongrammaticaal zijn, of de kennis is wel beschikbaar maar het kind gebruikt die niet in deze taak omdat het de onderzoekster 'blind' vertrouwt en dus gewoon 'napraat'. Kinderen kunnen ook 'napraten' als de zin niet de beperkingen van het korte termijngeheugen overschrijdt. Voor die kinderen moet in een enkel geval een *Truth Value Judgement Task*¹⁸ worden gevonden. Aan hen wordt gevraagd de zinnen te beoordelen als goed of fout en hun oordeel te motiveren. Sommige kinderen beoordelen de ongrammaticale zin als 'raar' of 'gek' door de woordvolgorde. Zij gaan door naar de hoofdttest. Veel kinderen geven geen oordeel over de structuur van de zin maar over de betekenis. Zij maken soms correcties in de imitaties, na hun oordeel. Ook deze kinderen gaan door naar de hoofdttest.

We houden twee typen proefpersonen over die doorgaan met de hoofdttest.

1. Kinderen, die de modelzinnen imiteren en ten minste 1 test-zin (van de 3) kunnen reconstrueren.
2. Kinderen, die de modelzinnen imiteren en daarna correct beoordelen als goed of fout.

5.2.7 Test-condities

Om kinderpassiva als adjectivaal of verbaal te kunnen identificeren, moet het gedrag van passiva vergeleken worden met dat van adjectieven en passieve deelwoorden. Het experiment moet laten zien dat de *raising* volgorde voor passieve deelwoorden correct is en dat *raising* voor adjectieven niet grammaticaal is. Ook moet worden vastgesteld dat het kind de hulpwerkwoord-deelwoord combinatie of de koppelwerkwoord-adjectief combinatie kent. Dit zijn vereisten voor een goede interpretatie van de resultaten.

Deze aspecten worden verbonden aan drie test-condities in het experiment:

¹⁸ The truth-value judgment (TVJ) task has proved to be one of the most illuminating methods of assessing children's linguistic competence developed in recent years. The fundamental property of this task is that it requires the child simply to make a bipolar judgment about whether a statement accurately describes a particular situation alluded to in some context or preamble (W. Philip 2011).

(1) PVRT *Wordt gewassen - True*

Het testen van een grammaticale zin met een *raised* passief werkwoord. De hypothese dat kinderpassiva adjectivaal zijn, voorspelt dat kinderen die *raising* toepassen op werkwoorden en niet op adjectieven, deze volgorde afwijzen.

Test-zin ..., dat Puk lekker *wordt gewassen* (PVR) *Passive Verb Raising*

De plaats van het passieve werkwoord is grammaticaal in *raising* volgorde en in *left volgorde*.

(2) ARF *Is verdrietig – False*

Getest wordt, of het kind *raised* adjectieven in de bijzin accepteert. Als kinderen *raised* adjectieven accepteren in de pre-test, worden ze uitgesloten van de analyse.

Test-zin * ..., dat de grote olifant met de lange slurf *is verdrietig* (ARF). *Adjective Raising False*

Adjectief *raising* in een bijzin is ongrammaticaal en moet worden afgewezen

(3) PVL *Gewassen wordt – True*

Het testen van de conditie of het kind wel passiva kan maken. Deze grammaticale test-zin heeft de canonieke, Nederlandse woordvolgorde SOV.

Test-zin ..., dat Puk morgen gewassen *wordt*. (PVL) *Passive Verbal Left*

De test-zin met de basis-volgorde is grammaticaal.

Er is nagedacht over het ontwerp van een *Elicited Imitation Task*, het doel van een pre-test en de condities, die getest zullen worden en in de volgende paragrafen ga ik aandacht besteden aan de uitvoering van de pre-test, de proefpersonen en het materiaal.

5.3 Uitvoering van de pre-test

De geografische ligging van Barneveld.

Figuur 3 –Geografische gegevens van het dorp waaruit de proefpersonen afkomstig zijn

Proefpersonen:

Een aantal kinderen van de peuterspeelzaal en een aantal kinderen van de groepen 0, 1 en 2 van de basisschool in de leeftijd van ongeveer 3;4 – 6;6 jaar zijn de proefpersonen voor deze *Elicited Imitation Task*. De driejarigen, 10 kinderen van 3;6-4;0 jaar, bezoeken de peuterspeelzaal in Barneveld. Er doen 41 kinderen van 4;0-6,6 jaar mee aan de pre-test. Zij zitten op een basisschool in Barneveld.

De test wordt uitgevoerd met 51 kinderen en ik hoop er ongeveer 30 over te houden voor de hoofdtest. De verdeling is zo gelijkmatig mogelijk. Er wordt rekening gehouden met leeftijd en met sekse. De kinderen zijn allemaal Nederlandstalig. In Tabel 1 wordt de leeftijd en sekse van de proefpersonen vermeld.

Tabel 1 – Pre-test. Leeftijd en sekse van de proefpersonen.

Leeftijd	Jongen (n)	Meisje (n)	Totaal (n)
3;4 – 3;11	3	7	10
4;0 – 4;6	6	3	9
4;7 – 4;11	3	3	6
5;0 – 5;11	5	8	13
6;0 – 6;5	7	6	13
Totaal (N)	24	27	51

5.3.1 Materiaal

Bij de pre-test wordt gebruik gemaakt van de handpop Puk, die de kinderen kennen uit de methode 'Uk & Puk', een programma voor kinderdagverblijven. Puk, die van alles meemaakt, speelt een belangrijke rol. Hij is het vriendje van alle kinderen en zijn belevenissen zijn heel herkenbaar.

Voor de test gebruik ik een map, waar het script precies in vermeld is.

Ik beschrijf nauwkeurig hoe ik de verschillende test-zinnen ga aanbieden. Bij elke set zinnen staat een plaatje dat betrekking heeft op de test-zinnen.

Ik heb drie sets met drie test-zinnen ontwikkeld, negen zinnen in totaal.

Elke set bevat één ongrammaticale test-zin met *adjective raising*. De andere twee testzinnen hebben een *passive verbal raising* constructie en een *passive verbal left* constructie. Elke zin wordt voorafgegaan door een zogenoemde *attention filler*. Deze zin wordt door Puk 'geïmiteerd'. In die zin komt geen passief voor maar de zin heeft wel met het plaatje te maken.

Dit pre-test experiment test de voorspelling uit hoofdstuk 3.2.1, dat kinderen vanaf ongeveer 4;0 jaar in staat zijn syntactische NP-verplaatsing uit te voeren.

De Elicited Imitation Task heeft de volgende testzinnen:

Set 1

1. Mama zegt, dat Puk (lekker) **wordt gewassen** (PVR1) Passive Verbal Raising
2. *Mama zegt, dat Trompie (met de grote oren en de lange slurf) **is verdrietig** (AR1) Adjective Raising
3. Mama zegt, dat Puk (morgen) **gewassen wordt** (PVL1) Passive Verbal Left ¹⁹

Set 2

1. De reus ziet, dat de bal (in de lucht) **wordt gegooid** (PVR2)
2. *Ik zie, dat de rode muts van kabouter Bim **is met slingers versierd** (AR2)²⁰
3. De reus ziet, dat de bal (in de boom) **gegooid wordt** (PVL2)

Set 3

1. Ik zie, dat de kikker (door Trompie) **wordt geduwd** (PVR3)
2. Ik zie, *...dat de grote olifant is blij *...dat de grote olifant met de lange slurf is mooi **aangekleed** (AR3)
3. Ik zie, dat de kikker (hard) **geduwd wordt** (PVL3)²¹

Nadat de onderzoeker de test-zin uitgesproken heeft, imiteert het kind deze zin. Het resultaat wordt nauwkeurig genoteerd.

De onderzoeker tracht het volgende te achterhalen:

- a. Kunnen kinderen een grammaticale zin met VR (1) imiteren?
- b. Kunnen kinderen de ongrammaticale testzin (2) met 'adjective raising' imiteren?
- c. Kunnen ze deze adjectieven/deelwoorden in de syntactisch goede positie zetten?
- d. Zin (3) van elke set heeft een Passive Verbal Left-constructie en dient om te testen of kinderen wel passieven kunnen maken.
(Een beoordelingsformulier is opgenomen in de map en in de bijlage 4.1)

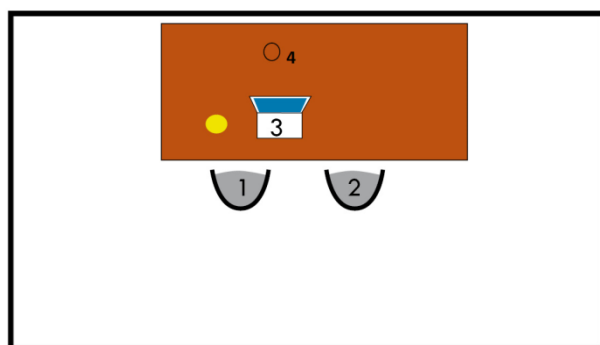
5.3.2 Procedure

De individuele test wordt uitgevoerd in een apart kamertje, vlakbij het lokaal waar de andere kinderen zijn. Tijdens het experiment zit de onderzoeker naast het kind en zij heeft de map met plaatjes en zinnen voor zich.

¹⁹ 'Verdrietig'(2) is een adjectief. 'Lekker'(1) is een adverbium. 'Morgen'(3) is een temporele NP. Deze ingevoegde adverbialia stellen hogere eisen aan het korte termijngeheugen.

²⁰ De adjectivale lezing kan prominenter gemaakt worden door het invoegen van een *adverbial phrase* 'met slingers (2)' (Broekhuis 2013).

²¹ 'Door Trompie'(1) is een door-bepaling. Deze zin is moeilijk voor heel jonge kinderen. Ik heb 2 ongrammaticale testzinnen ingevoegd (2). Het adjectief 'blij' is een voorbeeld uit Verrips 1996; Het adjectief 'aangekleed' komt van Broekhuis (2013, p. 496-497). 'Hard' in de 3^e zin is een adverbium.

- 1 Onderzoeker met (gele) script
- 2 Kind
- 3 Map met plaatjes
- 4 Puk zit achter de map

Figuur 4 De opstelling in het test-kamertje

Het kind ziet de plaatjes. De pop Puk kan de plaatjes niet zien. Voor Puk is het imiteren van een zin dus moeilijker. De plaatjes zijn overdwars afgedrukt op A4 formaat. Het kind ziet één plaat tegelijk en wordt op deze manier al enigszins geprimed voor de hoofdttest. De afbeeldingen zijn fel gekleurd. Bij de plaatjes met passiva is bewust gekozen voor afbeeldingen die een proces, een actie uitbeelden (verbale passiva) en daarnaast een afbeelding met een resultaat (adjectivale passief).

De onderzoeker geeft eerst een duidelijke instructie aan het kind. Deze instructie is bij alle kinderen gelijk en luidt als volgt:

Ik heb hier een mooie map. Daar staan allemaal plaatjes in. Puk kan de plaatjes niet zien. Jij wel hè?

Ik lees iets voor wat bij het plaatje hoort. De eerste keer moet Puk het nazeggen. Daarna lees ik weer iets voor. Dat moet jij heel precies nazeggen. En dan ga ik kijken wie het het beste kan: jij of Puk. Dus je moet heel goed luisteren naar wat ik zeg! Denk je dat dat lukt? Zullen we het eerst eens zonder plaatje proberen?

De onderzoeker geeft het kind een paar zinnen:

Het is vandaag heel mooi weer. Of: Ik zie, dat het heeft geregend.

Kun jij die zin nazeggen? Dit is een eerst try-out voordat de echte test begint.

Ook Puk krijgt een paar zinnen:

Ik ga met jou een spelletje doen/ Ik zie, dat jij een spel leuk vindt/ Ik zie, dat jij een blauwe muts op hebt.

We kunnen de warming up bij verlegen kinderen uitbreiden.

Dan begint de (pre-)test.

5.3.3 Script

De onderzoeker wijst het kind op het plaatje. Zij leest vervolgens de zin voor die Puk moet nazeggen. Dit is een neutrale zin zonder test-item. Puk zegt de zin na. Het gaat goed en Puk

krijgt een compliment. De onderzoeker maakt er een spelletje van door tegen Puk te praten. De onderzoeker²², schrijft nauwkeurig op een formulier wat het kind zegt. Als het kind aarzelt, wordt het bemoedigd. De onderzoeker leest elke zin duidelijk en op natuurlijke toon voor. De intonatie is per sessie zo veel mogelijk gelijk. Er mag niet van de tekst worden afgeweken. Ook mag de zin niet herhaald worden. Als Puk de zin goed heeft verstaan, is hij blij.

Het script staat in bijlage 4.2a.

5.3.4 Coderen

De testzinnen worden nauwkeurig genoteerd op een scoreformulier. Elke zin wordt beoordeeld met *geaccepteerd* of *afgewezen*.²³

- a. Een zin wordt *geaccepteerd* als er een bijzin wordt geproduceerd en de volgorde van hulpwerkwoord en deelwoord of koppelwerkwoord en adjectief onveranderd is of een correcte reconstructie laat zien.
- b. Een zin wordt *afgewezen* als het kind de twee cruciale elementen opnieuw ordent door bijvoorbeeld het hulpwerkwoord of het koppelwerkwoord weg te laten of te vervangen door een ander koppelwerkwoord of hulpwerkwoord. Als het deelwoord wordt weggelaten.
- c. Andere gevallen: als het kind geen imitatie produceert, grote gedeelten van de zin weglaat of door elkaar haalt, ook dan wordt de zin *afgewezen*.

Samengevat: Het experiment kan ons alleen iets vertellen over de passiva van kinderen waarvan de antwoorden aantonen dat zij adjectieven in *raising* volgorde afwijzen en dat zij verbale passiva kunnen maken, zowel VR-passiva als PL-passiva²⁴.

5.4 De hoofdtest

De hoofdtest is vergelijkbaar met de pre-test. Het aantal proefpersonen is verminderd, de test-zinnen en de condities zijn veranderd maar de methode van onderzoek is niet gewijzigd. De probleemstelling is een combinatie van de doelstelling, geformuleerd in de onderzoeksvraag (hoofdstuk 4) en het aantal zinnen dat door middel van het experiment getest zal worden.

5.4.1 De Elicited Imitation Task

Voor de hoofdtak wordt in navolging van Verrips (1996) gebruik gemaakt van een *Elicited Imitation Task*. Deze methode stelt de onderzoeker in staat om, met behulp van een handpop, imitatie van speciaal ontworpen zinnen aan het kind te ontlocken. De imitatie-component biedt de mogelijkheid om kinder-taalkennis van bepaalde grammaticale factoren te onderzoeken.

²² De onderzoeker speelt Puk.

²³ De tabel met de zinnen en de codering is opgenomen in bijlage 4.1

²⁴ VR=Verb Raising. PL= Passive Left, de canonieke SOV-volgorde in het Nederlands.

Hypothese

Het experiment test passiva in contexten waarin een resultaat-lezing een onjuiste beoordeling zou opleveren. Als een kind slechts adjectivale passiva gebruikt, zal het niet in staat zijn tot iets anders dan het geven van een resultaat-lezing aan de zinnen (i) en (ii):

(i) *Ik denk, dat de shirts gewassen zijn* (resultaat-lezing)

(ii) *Ik denk, dat de sokken gewassen worden* (proces-lezing)

Als contrast zou het kind dat passiva van volwassen sprekers produceert en in staat is een lezing aan een 'event' te geven (omdat het in staat is tot het produceren van syntactische passiva), niet in staat zijn tot het bepalen van een resultaat-lezing voor een zin als (ii), die een proces-lezing heeft.

5.4.2 De proefpersonen

Voor het testen van de hypothese in 5.4.1 is een between-subjects leeftijdsfactor van drie niveaus nodig: jonge kinderen van 3;6-4;6 jaar, kinderen van 4;7-5;6 jaar en oudere kinderen 5;7-6;6 jaar. De resultaten van de pre-test tonen aan dat er 31 (van de 51) kinderen doorgaan naar de hoofdtest²⁵. De leeftijd en de sekse van de proefpersonen staan vermeld in tabel 2.

Tabel 2 – Hoofdtest *Leeftijd en sekse van de proefpersonen*

Leeftijd	Gem. leeftijd	Jongen (n)	Meisje (n)	Totaal (n)
3;4-4;6	4;0	3	8	11
4;7-5;6	5;1	5	5	10
5;7-6;6	6;0	4	6	10

5.4.3 Materiaal en condities

Bij de test gebruik ik een map met een script en een map met plaatjes.

Er zijn vier verhaaltjes ontwikkeld, twaalf zinnen in totaal.

Bij elk verhaaltje hoort een grote overzichtsplaat en drie of vier kleinere plaatjes²⁶. Ze hebben betrekking op de test-zinnen. Bij de plaatjes is bewust gekozen voor afbeeldingen die een proces uitbeelden (verbale passiva) en daarnaast een afbeelding met een resultaat (adjectief passief).

In elke set zit één ongrammaticale test-zin met *Adjective Raising*. De andere twee testzinnen hebben een *Passive Verbal Raising* constructie en een *Passive Left* constructie. In set 1 en set 4 is de eerste zin een ongrammaticale zin met een *adjectivaal* passief deelwoord, vervoegd met het hulpwerkwoord *zijn*.

De test bevat in totaal zes ongrammaticale testzinnen.

Elke set begint met een zogenoemde *attention filler*. Deze zin wordt of door Puk of door

²⁵ De resultaten van de pre-test staan uitgebreid in bijlage 4.3.

²⁶ De platen staan in bijlage 4,5..

Pom Pom uitgesproken (de twee handpoppen die de kinderen kennen). In die zin komt geen passief voor. De zin heeft wel met het verhaaltje te maken.

5.4.4 Testzinnen

Set 1

1. *Ik zie, dat de rode en blauwe truien zijn fris gewassen (ARPF1) Adjective Raising Passive False1²⁷
2. *Ik zie, dat de rode, gele en blauwe sokken zijn erg vuil (ARF1) Adjective Raising False1²⁸
3. Mama zegt, dat de schone broeken netjes opgehangen worden (VPLT1) Verbal Passive Left True1²⁹

Set 2

1. De olifant ziet, dat de chocoladekoekjes al zijn uitgedeeld (VRPT2) Verbal Raising Passive True2³⁰
2. *Het konijn ziet, dat de koekjes met de spikkeltjes, zijn erg lekker (ARF2) Adjective Raising False2
3. Ik denk, dat het gele koekje (straks) bij het konijn neergelegd wordt (VPLT2) Verbal Passive Left True2

Set 3

1. De olifant ziet, dat de rode en de blauwe bekers al door juf Koe zijn neergezet (VRPT3)
2. *Ik zie, dat de bananen en de mandarijntjes op de schaal, zijn geel en oranje (ARF3)
3. De dieren zien dat de rode bekers door de olifant omgegooid worden (VPLT3)

Set 4

1. *Ik zie, dat de rode bal nog steeds in de boom is verstopt (ARPF4)³¹
 2. *De Reus ziet, dat de muts van kabouter Bim, is heel mooi versierd (ARF4)
 3. Pom Pom ziet, dat kabouter Bim door de Reus geholpen wordt (VPLT4)
-

Het is de bedoeling dat, nadat de onderzoeker de test-zin uitgesproken heeft, het kind de zin imiteert. Het resultaat wordt nauwkeurig genoteerd op een beoordelingsformulier, dat in de map is opgenomen (bijlage 4.1b).

5.4.5 Procedure en script

De individuele test wordt op dezelfde wijze uitgevoerd als de pre-test, zie 5.3.2 en 5.3.3. De onderzoeker geeft een duidelijke instructie aan het kind. Deze instructie is voor alle kinderen gelijk. De onderzoeker heeft de map met plaatjes en zinnen voor zich. De poppen kunnen de plaatjes niet zien, de kinderen wel. Voor Puk en Pom Pom is het imiteren van een zin dus moeilijker.

²⁷ 'Fris gewassen' is een adjectivaal passief deelwoord door het gebruik van het adverbium 'fris' (Broekhuis, 2013). Zin 1 test of het kind 'raised' adjectieve deelwoorden accepteert. 'False' wil zeggen: de zin is ongrammaticaal.

²⁸ Zin 2 test of het kind 'raised' adjectives accepteert.

²⁹ 'Verbal Passive Left' wil zeggen: de canonieke SOV-volgorde. Deze conditie dient om vast te stellen of een kind passiva produceert als die niet 'raised' zijn.

³⁰ 'Zijn uitgedeeld' is een experimentele conditie, die een 'raised' verbale passieve volgorde heeft. 'True' wil zeggen: deze volgorde is grammaticaal. Deze constructie 'zijn uitgedeeld' is grammaticaal tussen <uitgedeeld> zijn<uitgedeeld>.

³¹ Zin 1 laat zien dat de lezing van het deelwoord prominenter gemaakt kan worden door het gebruik van een bijwoordelijke bepaling die een groter tijdsinterval aangeeft, zoals *nog steeds*. Een dergelijke bijwoordelijke bepaling stimuleert een adjectivale lezing (Broekhuis 2013, p. 496).

De plaatjes zijn overdwars afgedrukt op A4-formaat. Het kind ziet één plaat tegelijk.

We beginnen weer met een zogenoemde ‘warming up’, zonder plaatjes. Dit is een try-out, voordat de echte test begint.

Vervolgens begint de hoofdtest.

De onderzoeker vertelt iets over de plaatjes die bij verhaal 1 horen. Ze gebruikt geen passieve zinnen maar de plaatjes laten een proces of een resultaat van een actie zien. De kinderen worden op deze manier al enigszins geprimed voor begrip van passieve werkwoorden en adjectieven.

Het script van de hoofdtest staat in bijlage 4.2b.

Opmerkingen bij de hoofdtest:

Doordat het Nederlandse hulpwerkwoord *zijn* homofoon is met het koppelwerkwoord *zijn*, leidt het gebruik van een deelwoord met dit hulpwerkwoord tot ambiguïteit.

Zin 1 is ambigu tussen een adjectivale resultaat-lezing en een verbale proces-lezing. De koppelwerkwoord-constructies worden soms Adjectivale Passieven genoemd (Emonds 2006). De conditie van de zinnen 1 (in set 1 en 4) is een adjectivaal passief deelwoord, door adverbia als ‘fris gewassen’ en ‘nog steeds’ (Broekhuis 2013).

Zin 2 is ongrammaticaal omdat adjectieven altijd voorafgaan aan het koppelwerkwoord in de bijzin.

Zin 3 heeft een door-bepaling en een verbale passive-left constructie.

De zinnen worden op dezelfde wijze gecodeerd als bij de pre-test, zie 5.3.4.

Het volgende hoofdstuk geeft een samenvatting van de informatie die verzameld is door middel van het imitatie-experiment, te beginnen met de resultaten van de pre-test.

6. Resultaten

De wetenschappers Horgan (1978) en Baldie (1976) hebben gesuggereerd dat passiva van jonge kinderen categorisch adjectivaal zouden zijn tot de leeftijd van 4;0 jaar. Om deze hypothese te testen, is in dit experiment naar *Verb Raising* gekeken, een woordvolgorde die grammaticaal is voor werkwoorden maar **niet** voor adjectieven. De VR-volgorde vormt een contrast met de ‘basis’ volgorde die mogelijk is met werkwoorden **en** met adjectieven.

In de pre-test van het experiment is door middel van *elicited imitation* de ‘talige kennis’ getest die jonge kinderen hebben van verbale passiva met de VR-volgorde en passiva met de ‘basis’ volgorde. De derde testconditie is de regel dat VR niet grammaticaal is voor adjectieven (Tabel 3).

De kinderen die besproken worden in de hoofdttest, zijn door de pre-test gekomen, dat wil zeggen: zij imiteren verbale test-zinnen en zij accepteren geen *raised* adjectieven. De onderstaande tabellen geven de scores weer van de pre-test(3) en de hoofdttest (4).

6.1 Analyse van de pre-test

De resultaten van de pre-test, waaruit de proefpersonen voor de hoofdttest geselecteerd zijn.

Tabel 3 Resultaten van de pre-test

De test bestaat uit negen zinnen, waarvan drie ongrammaticale testzinnen, bedoeld om een adjectivale lezing af te dwingen.

Aantal proefpersonen = P; Leeftijd = L; Imitatie van 9 testzinnen = I (9); Reconstructie van 3 ongrammaticale test-zinnen = R (3); Geen imitatie = GI; Verb Raising = VR, Passive Left = PL

P	L	I (9)	R (3)	GI	VR - PL
N - 19	3;6-4;6 4;0	132 77%	31 54%	39 23%	10 2
N - 16	4;7-5;6 5,1	118 82%	26 54%	26 18%	9 7
N - 16	5;7-6;6 6;0	123 85%	23 48%	21 15%	15 2
N - 51					34 11

Uitleg bij de bovenstaande tabel

1. In de linker kolom wordt het aantal proefpersonen per leeftijdscategorie aangegeven, zo gelijkmatig mogelijk verdeeld over jongens en meisjes (zie bijlage 4.3)
2. De tweede kolom toont de leeftijdscategorieën en de gemiddelde leeftijd per categorie.
3. In de derde kolom wordt vermeld hoeveel testzinnen er correct geïmiteerd zijn. Er zijn 9 testzinnen en 19 proefpersonen in de eerste categorie, met een mogelijke totaal score van 171, waarvan 132 zinnen correct geïmiteerd zijn. In de tweede en de derde groep, met elk 16 proefpersonen, worden respectievelijk 118 en 123 zinnen geïmiteerd. De percentages staan in dezelfde kolom.
4. De vierde kolom toont aan hoeveel testzinnen met een experimentele conditie er in de drie leeftijdscategorieën correct worden ‘gereconstrueerd’³², dat wil zeggen dat *adjective*

³² ‘Reconstrueren’ wil zeggen, dat kinderen van een foute volgorde een goede volgorde maken, dus V+A→A+V.

raising wordt afgewezen. De negen testzinnen bevatten drie ongrammaticale zinnen met *adjective raising*. Dus is een totaal score van 57³³ voor categorie 1 en 48³⁴ voor de categorieën 2 en 3 mogelijk. In deze kolom is duidelijk te zien dat de eerste leeftijdscategorie 31 testzinnen correct reconstrueert. De tweede categorie reconstrueert 26 testzinnen en de derde categorie 23 testzinnen. Ook in deze kolom wordt voor elke leeftijdsgroep het percentage aangegeven.

5. De vijfde kolom bevat percentages die aangeven dat er kinderen zijn die geen of weinig imitatie tonen³⁵.

6. De zesde kolom geeft een analyse van de experimentele condities *Passive raising* en *Passive Left*. In de pre-test staan drie testzinnen met *Passive Raising (...dat Puk wordt gewassen)*. De eerste categorie realiseert 2 keer *Passive Left*, de tweede groep 7 keer, de derde groep 2 keer. Bij de drie testzinnen met de *Passive Left* conditie (...dat Puk gewassen wordt), realiseert de eerste categorie 10 keer VR, met de kanttekening erbij, dat de driejarige kinderen slechts 2 keer VR produceren. De tweede categorie realiseert 9 keer VR en de derde 15 keer.

Analyse van de resultaten:

De kinderen hebben laten zien dat ze de *competence* en de *performance* hebben om te imiteren en om ongrammaticale test-zinnen te onderscheiden van grammaticale test-zinnen. De testscore van 54% toont aan dat meer dan de helft van de eerste twee leeftijdscategorieën adjectieven in *raising-volgorde* afwijst, zie tabel 3, kolom 4. Er is geen opmerkelijk verschil tussen de drie- en vierjarige en de vier- en vijfjarige kinderen. De kinderen van 4;7-5;6 hebben een iets hogere imitatie-score (82%) dan de jongste leeftijdscategorie (77%). Zij herhalen ook de foute volgorde, dus V+A. In deze groep komen verhoudingsgewijs minder reconstructies en meer imitaties voor.

De oudste leeftijdscategorie heeft de hoogste imitatie score (85%), maar wijst minder vaak dan verwacht *adjective raising* af (48%). Er zijn in deze groep kinderen, die uitsluitend op hun geheugen afgaan en 'napraatgedrag' vertonen terwijl anderen goed presteren, zoals de individuele score (bijlage 4.3) aangeeft.

Opvallend is dat de groep kinderen van 3;4-4;6 jaar verhoudingsgewijs het grootste aantal reconstructies realiseert maar nauwelijks VR toepast (2x).

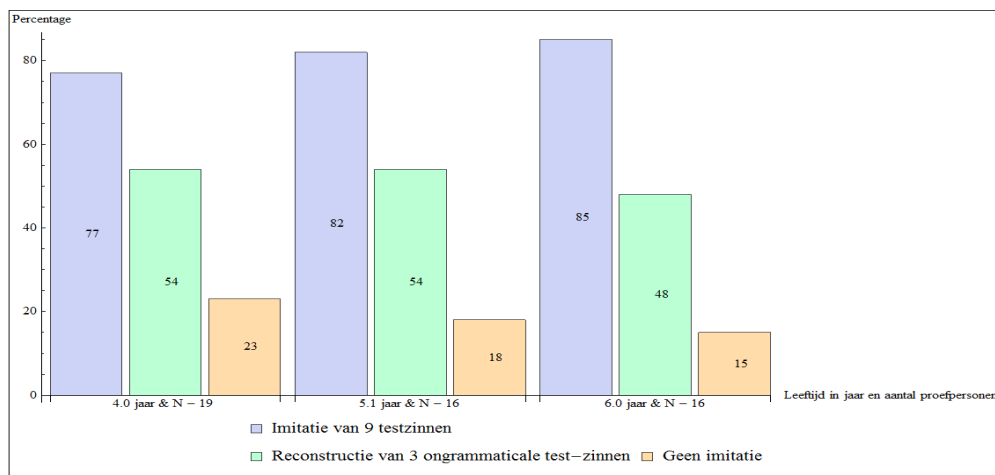
Het onderstaande staafdiagram (figuur 5) geeft dezelfde resultaten van de pre-test weer als in Tabel 3 en laat zien dat kinderen vanaf vier jaar en zelfs jonger in staat zijn tot het maken van verbale (blauwe balken met percentages) en adjectivale (groene balken met percentages) passiva. De gele balken geven percentages over geen of weinig imitatie.

³³ (3x19)=57;

³⁴ (3x16)=48

³⁵ Op grond van de criteria in 5.3.4 wordt elke zin gecodeerd en voor ieder kind is aangegeven, waarom een zin afgewezen wordt.

Figuur 5 – Staafdiagram Resultaten van de pre-test.

figuur 4
pre-test

6.2 Resultaten van de hoofdttest

In de hoofdttest produceren alle kinderen passiva. Dit komt door de selectie bij de pre-test. Kinderen die geen passiva realiseerden, gingen niet door naar de hoofdttest. Uit de scores van de pre-test blijkt verder dat meer dan de helft van de geselecteerde kinderen VR bij adjectieven afwijkt (Figuur 5, groene balken).

In de hoofdttest zijn vier testcondities opgenomen. Er zijn twee zinnen met passiva in *raising* volgorde en vier zinnen met de *passive left* constructie. De test bevat vier ongrammaticale zinnen met adjectieven in VR-volgorde en twee ongrammaticale zinnen met adjectivale passieve deelwoorden.

De kinderen zijn verdeeld in drie leeftijdscategorieën: 3;4-4;6 jaar; 4;7-5;6 jaar en 5;7-6;5.

Tabel 4 presenteert de spreiding tussen de leeftijdscategorieën.

Tabel 4 Aantal kinderen dat geen passiva imiteert of tenminste één passief in de pre-test

	3;4 – 4;6 jaar	4;7 – 5;6 jaar	5;7 – 6;5 jaar	Totaal
Geen passiva	0	0	0	0
Passiva	N-11	N-10	N-10	N-31

6.3 Uitleg bij de resultaten

In tabel 5 staan de resultaten van de hoofdttest. De tabel laat per leeftijdscategorie zien, op welke wijze kinderen de 12 testzinnen imiteren (kolom 3). In kolom 4 staat het percentage imitaties van vier ongrammaticale test-zinnen met *raising* adjectieven. Kolom 5 laat de resultaten zien van de imitatie van twee ongrammaticale test-zinnen met adjectivale passieve deelwoorden in *raising*-volgorde. De resultaten van 'weinig of geen imitatie' worden vermeld in kolom 6. Kolom 7 geeft een analyse van de antwoorden op de zes grammaticale testzinnen met de experimentele condities *Passive raising* en *Passive Left*. In de hoofdttest staan twee test-zinnen met *Passive Raising* (...dat de bekera al door juf Koe zijn

neergezet), dus per leeftijdsgroep zou de totaalscore 22 of 20 kunnen zijn. De eerste groep realiseert 7 keer *Passive Left*, de tweede groep 5 keer, de derde groep 7 keer. Bij de vier testzinnen met de *Passive Left* conditie (...dat de broeken netjes opgehangen worden), zou een totaalscore van 44 of 40 mogelijk zijn. De eerste groep realiseert 14 keer VR, de tweede groep 12 keer VR en de derde groep 22 keer VR.

Tabel 5

Resultaten van de hoofdttest. Twaalf imitatie-zinnen, waarvan zes ongrammaticale zinnen.

Vier test-zinnen zijn bedoeld om een adjectivale lezing af te dwingen.

Twee test-zinnen hebben adjectivale passieve deelwoorden, vervoegd met 'zijn'.

Proefpersonen = P; Leeftijd = L; Imitatie van 12 testzinnen = I (12); Reconstructie van 4 ongrammaticale zinnen met adjectief-koppelwerkwoordconstructie = RA (4); Reconstructie van 2 ongrammaticale zinnen met adjectivale, passieve deelwoorden = RAPD (2); Geen imitatie = GI; Verb Raising = VR en Passive Left = PL.

P	L	I (12)	RA (4)	RAPD (2)	GI	VR - PL
N - 11	3;6-4;6- (4;0)	111 84%	31 70%	3 13,6%	21 16%	14 - 7
N - 10	4;7-5;6- (5;1)	102 85%	36 90%	9 45%	18 15%	12 - 5
N - 10	5;7-6;6- (6;0)	112 93%	30 75%	10 50%	8 7%	22 - 7
N - 31						48 - 19

Kinderen die na de pre-test doorgaan naar de hoofdttest, accepteren voor het grootste deel geen adjectieven in *raising-volgorde*. In de hoofdttest wordt gemiddeld 78% van de vier testzinnen met *adjective raising* correct gereconstrueerd, dat wil zeggen: *adjective raising* wordt voor 78% afgewezen.

In de hoofdttest zitten echter twee ongrammaticale test-zinnen met adjectivale, passieve deelwoorden, die een afwijkende score opleveren.

- (1) * Ik zie, dat de rode en blauwe truien zijn fris gewassen. (Adjective Passive Raising False)

Conditie: False. Getest wordt of de model-zin een adjectivale lezing heeft³⁶.

- (2) * Ik zie, dat de rode bal nog steeds in de boom is verstopt. (Adjective Passive Raising False)

Conditie: False. Hier wordt de competence van de proefpersonen getest om adjectivale passieve deelwoorden als adjectivaal te analyseren³⁷.

³⁶ Door toevoeging van het adverbium 'fris' krijgt het deelwoord een adjectivale lezing (Broekhuis 2013).

³⁷ Alleen verba ondergaan 'raising'. Een adverbiale bepaling met een groter tijdsinterval zoals *nog steeds* stimuleert een adjectivale lezing (Broekhuis 2013).

Tabel 6 toont aan hoeveel kinderen VR toestaan bij passieve deelwoorden met een resultaat-lezing (in de grammatica van volwassenen).

Tabel 6

Aantal kinderen dat in twee test-zinnen raised adjectivale, passieve deelwoorden accepteert/afwijst.

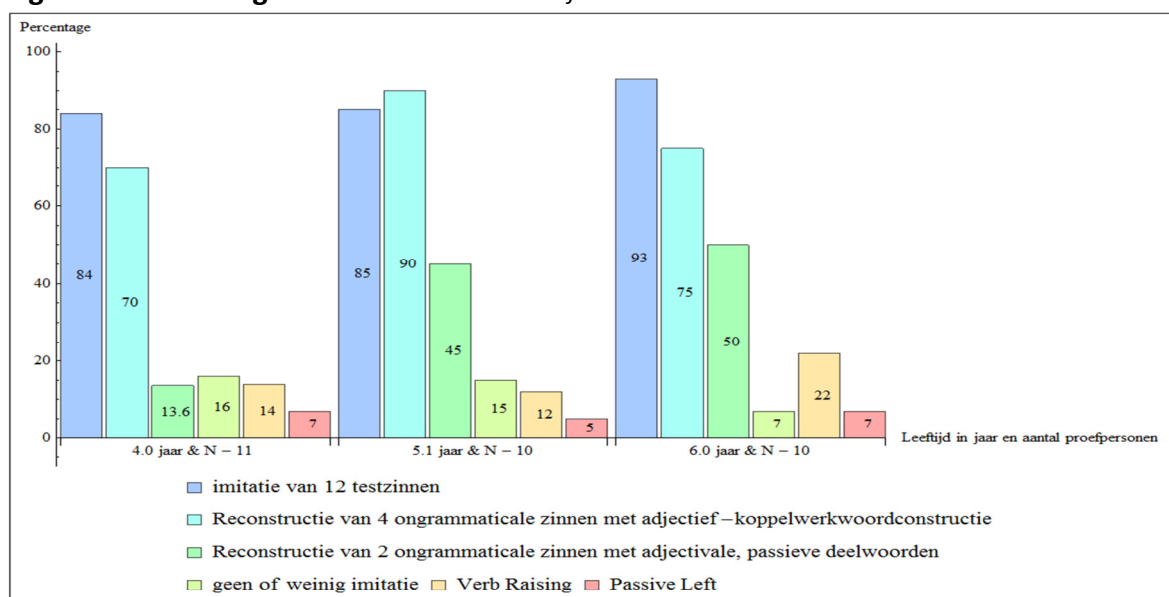
Accepteert passieve raising bij adjectivale, passieve deelwoorden (met resultaat-lezing) = APR-ja.

Wijst passieve raising af bij adjectivale, passieve deelwoorden (met resultaat-lezing) = APR-nee.

	3;6-4;6 jaar (n-11)	4;6-5;6 jaar (n-10)	5;6-6;6 jaar (n-10)	Totaal (n-31)
APR - ja	86,4%	55%	50%	63,8%
APR - nee	13,6%	45%	50%	36,2%

Uit de scores blijkt, dat 86,4% van de jongste leeftijdscategorie VR accepteert bij adjectivale, passieve deelwoorden met een resultaat-lezing. Bij de tweede categorie wijst 45% VR af bij adjectivale, passieve deelwoorden en bij de derde categorie 50%. Dat wil zeggen dat ongeveer de helft van de kinderen van 4;6-6;6 jaar een woordvolgorde accepteert die correspondeert met die van de grammatica van volwassen sprekers van het Nederlands. De eindscore van de hoofdttest is gerealiseerd in een staafdiagram (figuur 6).

Figuur 6 – Staafdiagram Resultaten van de hoofdttest.

figuur 5
hoofdttest

6.4. Analyse van het staafdiagram

Figuur 6 toont aan dat imitatie van de 12 model-zinnen door de drie leeftijdscategorieën voor respectievelijk 84%, 85% en 93% gerealiseerd wordt (blauwe balken).

Raising adjectives (lichtblauwe balken) worden voor respectievelijk 70%, 90% en 75% afgewezen. Dat wil zeggen dat deze kinderen de regel kennen dat in een bijzin het adjectief

vóór het werkwoord verschijnt (...*dat de sokken vuil zijn*).

Opmerkelijk is, dat 86,4% van de jongste leeftijdscategorie *raising* bij adjectivale, passieve deelwoorden (groene balken) accepteert. Slechts 13,6% van de testzinnen met adjectivale passieve deelwoorden wordt als adjectivaal geanalyseerd door kinderen van 3;4-4;6 jaar³⁸.

Het is interessant om de acceptatie van *Verb Raising* te noemen. Uit de scores blijkt dat de drie leeftijdsgroepen in de imitaties in totaal 48 keer VR laten zien. Het verschil met de *Passive Left* constructie is groot. Deze constructie wordt slechts 19 keer gerealiseerd.

³⁸ Dat wil zeggen: 3 van in totaal 22 test-zinnen.

7. Beantwoorden van de onderzoeksvraag en de hypothese

Gebaseerd op de resultaten van het experiment, die in het vorige hoofdstuk (p. 49, tabel 5) zijn beschreven, kunnen de onderzoeksvraag en de hypothese beantwoord worden.

In dit experiment testen we een veronderstelling uit onderzoeken van Horgan (1978) en Baldie (1976). Zij beweren dat passieve deelwoorden van jonge kinderen categorisch adjectieven zouden zijn tot de leeftijd van 4;0 jaar.

Het experiment kijkt naar VR bij Nederlandse kinderen, een woordvolgorde die grammaticaal is voor werkwoorden maar niet voor adjectieven. De VR-volgorde staat in contrast met de 'basis' volgorde die mogelijk is voor adjectieven en voor werkwoorden.

De bijzinsvolgorde is volgens Verrips (1996) een bepalende eigenschap om het verschil tussen verbale en adjectivale passiva vast te stellen. Deze eigenschap is het test-item in het experiment.

Ik begin met het beantwoorden van de *Full Competence Hypothese*.

Full Competence Hypothese

Uit het onderzoek blijkt dat kinderen heel goed weten hoe ze syntactische passiva moeten realiseren, op een leeftijd van vier jaar en zelfs nog eerder.

De Full Competence Hypothese voorspelt dat Nederlandse kinderen aan een test-zin, zoals *Ik denk dat [IP.. [VP de sokken t_i worden [gewassen_i]]]* nooit een resultaat-lezing zullen toekennen maar wel een proces-lezing. Deze voorspelling is voor 84% uitgekomen bij de jongste leeftijdscategorie (bijlage 4.4).

Kinderen, vanaf 3;4 jaar realiseren imitatie-zinnen met een proces-lezing optioneel met *Passive raising* en *Passive left*. De kinderen van 3;4 tot 4;0 jaar realiseren VR minder vaak (2 keer) dan de kinderen van 4;1 jaar en ouder. De jongste kinderen maken alleen de volgorde 'passief deelwoord + worden' en geen VR-volgorde.

Uit de resultaten van de vier ongrammaticale adjectivale testzinnen blijkt dat de drie leeftijdscategorieën voor 70%, 90% en 75% adjectieven met *raising* volgorde afwijzen. Gemiddeld 78% beheerst de regel dat adjectieven voorafgaan aan het werkwoord en wel op een leeftijd, jonger dan 4;0 jaar. De proefpersonen van dit onderzoek, kinderen in de leeftijd van 3;4 tot 6;6 jaar, hebben dus laten zien dat ze in elk stadium adjectivale passiva vormen.

De resultaten tonen ook aan dat kinderen van 3;4 jaar en ouder verbale passiva vormen. Zelfs op een leeftijd, jonger dan vier jaar, staan kinderen VR toe, **de** trigger voor de verbale passief.

Als een kind weet dat adjectieven niet verschijnen in *raising* volgorde en dat passieve deelwoorden wel verschijnen in *raising* volgorde, dan zal dat kind deze passieve deelwoorden als verbaal beoordelen.

Beantwoorden van de hoofdvraag.

Het resultaat van het experiment ondersteunt niet het standpunt dat passiva van

kinderen vóór de leeftijd van 4;0 jaar adjectivaal zijn of dat er een plotselinge verandering optreedt op de leeftijd van 4;0 jaar, zoals voorspeld wordt in de *Maturation Hypothese*. De resultaten laten meer een stapsgewijze verandering zien, zoals de voorspelling *Continuïteits Hypothese* voorspelt, zie hoofdstuk 2.3.

Horgan (1978) trekt uit een experiment met Engelse kinderen de conclusie dat korte passiva met resultaat-lezing een ander ontwikkelingstraject volgen dan passiva met *doorbepalingen*. Ze worden vroeger verworven en vaker gebruikt dan volle passiva, die meestal een proces-lezing hebben. Deze conclusie lijkt van toepassing te zijn op de resultaten van vier test-zinnen met *adjective raising* in dit experiment met Nederlandse kinderen. De tweede leeftijdscategorie realiseert voor 90% adjectivale passiva en voor 85% verbale passiva. Dit resultaat is echter niet van toepassing op de twee test-zinnen met adjectivale, passieve deelwoorden.

Uit de resultaten van deze twee ongrammaticale testzinnen (met resultaat-lezing) blijkt dat *Verb Raising* door kinderen, jonger dan vier jaar, voor 86,4% geaccepteerd wordt (Tabel 6, p. 50). *Verb Raising* is het enige symptoom, dat kan functioneren als trigger voor de verbale passief in de grammatica van volwassenen. Interpreteren jonge kinderen dit type test-zinnen in het begin als *verbaal*? Immers, alleen verba ondergaan *raising*.

Is er wellicht een 'tussenstatus' van passieve deelwoorden? In de literatuur is wel voorgesteld dat adjectivale passieve deelwoorden geen echte adjectieven zijn, maar ook geen echte verba (Corver 2013). Ze zitten er als het ware tussen in. Deze tussenstatus is wel eens weergegeven in termen van kenmerkstructuren. Adjectieven zijn [+N,+V], dat wil zeggen, ze hebben verbale en nominale eigenschappen. Verba zijn [-N,+V], dat wil zeggen, ze zijn echt verbaal en hebben geen enkele nominale eigenschap. Stel, dat het N-kenmerk ondergespecificeerd is, namelijk [aN,+V], waarbij a een ondergespecificeerde waarde aanduidt, dat wil zeggen, het is noch +, noch -, dan zou wellicht te verantwoorden zijn dat jonge kinderen *Verb Raising* toepassen op passieve deelwoorden (die een verbale eigenschap, een +V kenmerk hebben). Dat ze VR ook toepassen als het deelwoord een toestand aanduidt (...*dat de bal nog steeds verstoopt is*), zou erop kunnen wijzen dat het N-kenmerk van het passieve werkwoord geen waarde heeft en daardoor niet de eigenschappen vertoont van nominale predicaten³⁹.

De vraag of passiva van kinderen tot 4;0 jaar uitsluitend adjectivaal zijn, zoals Horgan (1978) en Baldie (1976) beweren, is dus niet eenduidig te beantwoorden.

Figuur 6 toont aan dat imitatie van de 12 model-zinnen door de drie leeftijdscategorieën voor respectievelijk 84%, 85% en 93% gerealiseerd wordt. Imiteren doet het kind pas als het de zin door zijn/haar eigen grammatica heeft gehaald (Lust, Chien en Flynn 1987). Dit betekent dat deze kinderen de grammaticale vaardigheid voor de test-zinnen met een verbale structuur verworven hebben.

De proefpersonen van dit onderzoek, kinderen in de leeftijd van 3;4 tot 6;6 jaar, hebben

³⁹ Ontleend aan opmerkingen van professor N. F.M. Corver, mei 2013.

laten zien dat ze in elk stadium adjectivale passiva vormen. De resultaten tonen ook aan dat kinderen van 3;4 jaar en ouder verbale passiva vormen want zelfs op een leeftijd, jonger dan vier jaar, staan kinderen VR toe.

7.1 Discussie

Ik ben dit experiment gestart met een pilottest voor ruim 50 kinderen, waardoor twee dingen duidelijk werden.

1. Een aantal kinderen kon, om welke reden dan ook, niet imiteren en viel af. Een ander deel was te verlegen en viel ook af.
2. De test-zinnen moesten worden aangepast. Het materiaal voldeed niet aan de eisen, gesteld aan de capaciteiten van het korte termijngeheugen, want veel kinderen vertoonden 'napraatgedrag'. De taak was vermoedelijk niet uitdagend genoeg voor hun korte termijngeheugen.

Ik begon het echte experiment met 51 kinderen. Na de pre-test bleven er 31 kinderen over. Bijna 40% was afgefallen. Wellicht, omdat ik kinderen uit een andere klas erbij genomen heb, die de pilottest niet gedaan hadden. Van die kinderen viel namelijk een betrekkelijk groot deel af. De reden zoek ik ook in het feit, dat ik met die klas niet vooraf kennis had gemaakt. Onervarenheid met het opzetten van een imitatie-taak zou eveneens mee kunnen spelen.

Het heeft moeite gekost om het juiste zinstype te vinden, dat geschikt is om het onderzoeks-item mee te testen. Dit komt vooral omdat ik ook adjectivale, passieve deelwoorden als test-item wilde gebruiken. Het vinden van goede model-zinnen is complex bij een *Elicited Imitation Task*, zoals Lust (1981) aangeeft. Het design eist kennis van de grammatica van (in dit geval) zinsfinale werkwoordclusters in Nederlandse bijzinnen.

Als VR niet verworven is voor de leeftijd van 4;0 jaar, kan het ook niet gebruikt worden als diagnose voor de aard van passieve deelwoorden bij jonge kinderen. Dan is er ook geen aantoonbaar bewijs voor de bewering dat passieve deelwoorden van drie- en vierjarigen adjectivaal zijn of dat ze verbaal zijn. Uit de resultaten blijkt, dat kinderen van 3;4-4;0 jaar geen voorkeur voor VR hebben. Zij passen nauwelijks VR toe bij verbale passiva. Kinderen vanaf 4;1 jaar doen dat wel.

Stroop (1970) laat zien dat er regionale variatie is in het volwassen gebruik van de *raising-volgorde*. Dit experiment is uitgevoerd in een streek, waar *raising-volgorde* voorkomt. Zie de score van het aantal werkwoorden met VR (48) in de hoofdttest (p. 49, tabel 5). In een streek waar de *raising-volgorde* de voorkeur heeft, zullen kinderen VR op jongere leeftijd verwerven. In dat geval kan VR wel worden toegepast als diagnose voor de aard van passieve deelwoorden.

De voorkeur voor VR in test-zinnen met een proces-lezing lijkt een optionele regel, die sommige, vooral driejarige kinderen (met 2 keer VR), nog niet verworven hebben.

Een dergelijk onderzoek zou in een andere streek van Nederland moeten worden uitgevoerd om het verschil vast te stellen.

Als er verschil is tussen passiva van jonge kinderen en volwassenen, dan is dat verschil meer morfologisch dan syntactisch, zie hoofdstuk 3.1. Deze bewering van Verrips (1996) zou

ingaan tegen al het bewijs, ook uit dit experiment, dat pleit in het voordeel van de *Continuïteits Hypothese*. Deze bewering zou ook ingaan tegen het *Lexicalistische* standpunt (Chomsky 1991) dat morfologische verwerving een trigger is voor syntactische verwerving.

8. Conclusie

In deze scriptie is de categoriale status-verwerving van passieve deelwoorden beschreven. Na het introduceren van de eigenschappen van verbale en adjectivale passiva in het Nederlands, heb ik theorieën en studies over passief-verwerving besproken. In de taalkundige literatuur beweren wetenschappers, bijvoorbeeld Horgan (1978) en Baldie (1976), dat kinderen eerder adjectivale passiva vormen dan verbale passiva.

In de hoofdstukken 5 en 6 staan het ontwerp, het onderzoek en de resultaten van een imitatie-experiment, waarmee ik de hypothese test, dat passiva van jonge kinderen adjectivaal zijn.

Het experiment is uitgevoerd met 31 kinderen. Ze werden geselecteerd uit 51 kinderen, die de pre-test uitvoerden. De resultaten laten zien dat de meerderheid van de kinderen van vier, vijf en zes jaar passieve deelwoorden behandelt als *werkwoorden*. Er is niet voldoende bewijs dat dit anders is bij jongere kinderen, omdat er slechts vijf kinderen getest zijn, jonger dan vier jaar.

Het is denkbaar dat kinderen adjectivale passiva eerder produceren dan verbale passiva maar het omgekeerde is niet waarschijnlijk.

De bewering dat vroege passiva van kinderen adjectivaal zijn, is gedeeltelijk gebaseerd op de bewering dat passiva van kinderen geen impliciet argument hebben. Maar er is nog weinig bekend over impliciete argumenten in passiva van kinderen (Verrips 1996), zodat een conclusie hierover niet mogelijk is.

Het experiment zou nog eens moeten worden uitgevoerd met een groter aantal jonge kinderen. De methode van onderzoek behoeft verfijning die kan leiden tot een beter resultaat met deze leeftijdsgroep. De testzinnen zouden eveneens nog beter aangepast kunnen worden aan de taal van de kinderen.

9. Literatuur

- Allen, S.E.M. & M.B. Crago, 1996. Early passive acquisition in Inuit. *Journal of Child Language* 23(1), 129-155.
- Baker, M.C., 1988. *Incorporation. A Theory of grammatical function changing*. The University of Chicago Press, Chicago & London.
- Baker, M.C., K. Johnson & I. Roberts, 1989. Passive Arguments Raised. *Linguistic Inquiry* 20.2, 219-251.
- Baldie, B.J., 1976. The acquisition of the passive voice. *Journal of Child Language* 3, 331-48.
- Besten, H. den & H. Broekhuis, 1992. 'Woordvolgorde in de werkwoordelijke eindreeks'. In *GLOT* 12, 79-137.
- Bever, Th., 1970. The cognitive basis for linguistic structures. In *Cognition and the development of language*, J.R. Hayes (ed.), 274-353. Wiley, New York.
- Borer, H., 1994. 'The projection of arguments'. In E. Benedicto & J. Runner (eds.), *Functional projections*, 19-49. UMOP 17, GLSA, UMass, Amherst.
- Borer, H. & K. Wexler, 1987. The maturation of syntax. In T. Roeper & E. Williams (eds.), *Parameter setting*, 123-72. Reidel Publishing Company, Dordrecht.
- Borer, H. & K. Wexler, 1992. Bi-unique relations and the maturation of grammatical principles. *Natural Language and Linguistic Theory* 10, 147-189.
- Broekhuis, H., 2013. *Syntax of Dutch. Adjectives and Adjective Phrases*. Amsterdam University Press, Amsterdam.
- Burzio, L., 1986. *Italian syntax*. Reidel Publishing Company, Dordrecht.
- Chomsky, N., 1981. *Lectures on Government and Binding*. Foris Publications, Dordrecht.
- Chomsky, N., 1991. 'Some notes on the economy of derivation and representation'. In R. Freidin (ed.) *Principles and Parameters in Comparative Grammar*, 417-454. MA: MIT Press, Cambridge.
- Chomsky, N., 1993. A minimalist program for linguistic theory. In K. Hale and S. Keyser (eds.), *The View from Building 20*, 1-52. MA: MIT Press, Cambridge.
- Clark, E. & K. Carpenter, 1989. The notion of source in language acquisition. *Language* 65, 1-30.
- Cornelis, L. & A. Verhagen, 1995. Does Dutch really have a passive? M. den Dikken & K. Hengeveld (eds.), *Linguistics in the Netherlands*, 49-60. John Benjamins, Amsterdam/Philadelphia.

- Demuth, K., 1989. Maturation and the Acquisition of the Sesotho Passive. *Language* 65, 56-80.
- Gordon P. & J. Chafetz, 1990. Verb-based versus class-based accounts of actionality effects in children's comprehension of passives. *Cognition* 36, 227-54.
- Hoekstra, T. & M.J. Moortgat, 1979. 'Passief en het lexicon T. Hoekstra & M. Moortgat' In *Forum der Letteren*. Jaargang 1979.
- Hoekstra, T., 1987. 'Extrapositie en SOV Teun Hoekstra' In *Tabu*. Jaargang 17 (1987).
- Horgan, D., 1978. The development of the full passive. *Journal of Child Language* 5, 65-80.
- Hout, A. van, 1996. *Event semantics of verb frame alternations: A case study of Dutch and its acquisition*. Doctoral dissertation, Tilburg University. In press with Garland, Tilburg.
- Jaeggli, O.A., 1986. Passive. *Linguistic Inquiry* 17.4, 587-622. MA: MIT Press, Cambridge.
- Kerstens, J. & E. Ruys, 1994. *Generatieve Syntaxis. Een inleiding*. Martinus Nijhoff Uitgevers, Groningen.
- Koster, J., 1987. *Domains and Dynasties*. Foris: Dordrecht.
- Kuczaj, S. & M. Maratsos, 1975. What children *can* say before they *will*. *Merrill-Palmer Quarterly* 21, 89-111.
- Levin, B. & M. Rappaport Hovav, 1986. The Formation of Adjectival Passives. In *Linguistic Inquiry* 17,4. MA: MIT Press, Cambridge.
- Lust, B., 1981. Constraints of anaphora in child language: A prediction for a universal. In *Language acquisition and linguistic theory*, S. Tavakolian (ed.), 74-96. MIT Press, Cambridge.
- Lust, B., Y.C. Chien & S. Flynn, 1987. What children know: Methods for the study of first language acquisition. In *Studies in the acquisition of anaphora*, B. Lust (ed.), vol. 2: *Applying the constraints*, 271-355. Reidel, Boston.
- Marantz, A., 1984. *On the Nature of Grammatical Relations*. MIT Press, Cambridge.
- Maratsos, M., D. Fox, J. Becker & M.A. Chalkley, 1985. Semantic restriction on children's passives. *Cognition* 19, 167-91.
- O' Grady, W., 1997. Syntactic Development, 192-214. The University of Chicago Press, Chicago.
- Perlmutter, D., 1978. Impersonal Passives and the Unaccusative Hypothesis. In J. Jaeger et al. (eds). *Proceedings of the Fourth Annual Meeting of the Berkeley Linguistic Society*, 157-189. Berkeley.

Pye, C. & P. Quixtan Poz, 1988. Precocious passives (and Antipassives) in Quiché Mayan. *Papers and reports on child language development*, 27, 71-80. Stanford.

Roberts, I., 1987. *The Representation of Implicit and Dethematized Subjects*. Foris, Dordrecht.

Stroop, J., 1970. 'Systeem in gesproken werkwoordsgroepen'. In *Taal en Tongval*, jaargang 22, 128-147.

Suzman, S., 1987. Passives and prototypes in Zulu children's speech. *African Studies* 46, 241-254.

Ud Deen, K., 2011. *The Acquisition of the Passive*. Linguistics Department, University of Hawaii, 1890 East-West Road, Honolulu HI 96822, USA.

Vandenbosch, A., 1992. In J. van Eijk & W. Meyer Viol (eds.), *Proceedings of the Computational Linguistics in the Netherlands meeting*, CLIN-1991, 40-53. OTS, Utrecht.

Verris, M., 1996. *Potatoes Must Peel*. The Acquisition of the Dutch Passive. Holland Institute of Generative Linguistics. Holland Academic Graphics, The Hague.

Wasow, T., 1977. Transformations and the Lexicon. In *Formal Syntax*. P. W. Culicover, T. Wasow, & A. Akmajian (eds.). Academic Press, New York.

Zubizarreta, M.L., 1987. *Levels of Representation in the Lexicon and the Syntax*. Foris Publications, Dordrecht.

Bijlagen

1. Verklarende woordenlijst

Constructionistische Theorie – Een theorie die verklaart hoe kennis wordt opgebouwd als informatie in contact komt met bestaande kennis. Deze theorie legt nadruk tijd en aspect en op de wijze, waarop kennis wordt gecreëerd om zich aan te passen aan de wereld. Constructionisme heeft gevolgen voor de theorie van de instructie.

Extern argument : subject in een actieve zin.

Impliciet argument : een niet genoemde deelnemer, die impliciet aanwezig is (in de passieve zin).

Intern argument : direct object in een actieve zin.

Intransitieven : categorie werkwoorden, die één NP argument neemt, bijv. *dansen, vallen*.

Lexicalistische Theorie – Inhoudelijk is dit een theorie waarbij het syntactische hoofd van een zinsdeel bepalend is voor de syntactische opbouw van het zinsdeel als geheel, aangezien het hoofd de subcategorisatie-eigenschappen bevat (een transitief werkwoord selecteert bijvoorbeeld een subject en een direct object). De grammaticale structuur wordt op deze manier geprojecteerd vanuit het lexicon.

Onaccusatieve werkwoorden – intransitieve werkwoorden, die duiden op verandering van plaats of toestand. Ze worden niet gecontroleerd door de 'agens' (*sterven, vallen*).

Onergatieve werkwoorden – intransitieve werkwoorden, die duiden op activiteiten zonder eindpunt, gecontroleerd door de 'agens' (*dansen*).

Onpersoonlijke passiva – passiva, gevormd met een intransitief werkwoord.

Passief : een zinstype, dat opgebouwd is rond een werkwoord met tenminste twee argumenten, waarvan één een 'agens' is, die of wordt weggelaten of wordt gerealiseerd als een *door-bepaling*. Het andere (interne) argument wordt gerealiseerd als een subject (*Het huis werd geschilderd door professionals*).

Proces-lezing – *De sokken worden gewassen*. Een passieve zin, die een handeling uitdrukt.

Resultaat-lezing – ..., *dat de sokken fris gewassen zijn*. Een passieve zin, die een resultaat uitdrukt.

2. Tabellen

Tabel 1. Pre-test. Leeftijd en sekse van de proefpersonen.

Tabel 2. Resultaten van de pre-test.

Tabel 3. Selectie van de proefpersonen.

Tabel 4. Kinderen die geen passiva imiteren.

Tabel 5. Resultaten hoofdttest.

Tabel 6. Aantal kinderen dat *raised*, adjectivale deelwoorden accepteert/afwijst.

3. Figuren

Figuur 1. Een intern argument wordt verplaatst naar de subjectpositie.

Figuur 2. Borer (ms.) geeft een afleiding voor de passief van een gezegde.
(predicaat) met twee DP's in de VP.

Figuur 3. Geografische omgeving van de proefpersonen.

Figuur 4. Onderzoekskamertje en indeling.

Figuur 5. Staafdiagram met resultaten van de pre-test.

Figuur 6. Staafdiagram met resultaten van de hoofdttest.

4. Materialen

1. a. Score-formulier pre-test, b. score-formulier hoofdttest
2. a. Script pre-test, b. script hoofdttest
3. Resultaten pre-test
4. Resultaten hoofdttest
5. Tekeningen
6. Brief aan de ouders van de proefpersonen

Bijlage 4 : Materialen

1a. Score-formulier pre-test (2013)

Scoreformulier passiva. Elicited Imitation – pretest met drie condities

Naam kind:.....

Leeftijd op het moment van onderzoek:.....

Datum afname onderzoek:.....

Mama zegt, dat Puk lekker wordt gewassen. (*Passive raising1*)

Kind:.....
..... Geaccepteerd / Afgewezen

*Mama zegt, dat Trompie met de grote oren en de lange slurf is verdrietig (*Adjective raising1*)

Kind:.....
.....G / A

Mama zegt, dat Puk morgen gewassen wordt (*Passive Left1*)

Kind:.....
.....G / A

De reus ziet, dat de bal in de lucht wordt gegooid (*Passive Raising2*)

Kind:.....
..... G / A

*Ik zie, dat de rode muts van kabouter Bim mooi is versierd (*Adjective Raising2*)

Kind:.....
.....G / A

De reus ziet, dat de bal in de boom gegooid wordt (*Passive Left2*)

Kind:.....
.....G / A

Ik zie, dat de kikker door Trompie wordt geduwd (*Passive Raising3*)

Kind:.....
.....G / A

*Ik zie, dat de grote olifant met de lange slurf is blij. Of: mooi is aangekleed (*Adjective Raising3*)

Kind:.....
.....G / A

Ik zie, dat de kikker hard geduwd wordt (*Passive Left3*)

Kind:.....
..... G / A

1b. Score-formulier van de hoofdttest, gebruikt bij het experiment (2013)

Score-formulier hoofdttest: *Elicited Imitation Task* met 4 condities.

Naam kind:.....

Leeftijd op het moment van het onderzoek:.....

Datum afname onderzoek:.....

*Ik zie, dat de rode en blauwe truien zijn fris gewassen (*Passive Participle Adjective Raising1*)

Kind:.....Geaccepteerd/Afgewezen

*Ik zie, dat de (rode, gele en blauwe) sokken met de vlekken, zijn heel vuil (*Adjective Raising1*)

Kind:.....Geaccepteerd/Afgewezen

Mama zegt, dat de schone broeken netjes opgehangen worden (*Passive Left1*)

Kind:.....G / A

De olifant ziet, dat de chocoladekoekjes al zijn uitgedeeld (*Passive Raising1*)

Kind:.....G / A

*Het konijn zegt, dat de koekjes met de spikkeltjes, zijn heel lekker (*Adjective Raising2*)

Kind:.....G / A

Ik denk, dat het gele (wortel)koekje straks bij het konijn neergelegd wordt (*Passive Left2*)

Kind:.....G / A

De olifant ziet, dat de rode en blauwe bekers door juf Koe worden neergezet (*Passive Raising2*)

Kind:.....G / A

*Ik zie, dat de bananen en de mandarijntjes op de schaal, zijn geel en oranje (*Adjective Raising2*)

Kind:.....G / A

De dieren zien, dat de rode bekers door de olifant omgegooid worden (*Passive Left3*)

Kind:.....G / A

*Ik zie, dat de rode bal nog steeds in de boom is verstopt (*Passive Participle Adjective Raising3*)

Kind:.....G / A

*De Reus ziet, dat de muts van kabouters Bim is heel mooi versierd (*Adjective Raising3*)

Kind:.....G / A

Pom Pom ziet, dat kabouter Bim door de reus geholpen wordt (*Passive Left3*)

Kind:.....G / A

2a. Script van de pre-test

Set 1.

Onderzoeker: Puk en (kind), zijn jullie klaar? We gaan een spelletje doen. Doe je weer mee, Puk?

De onderzoeker laat twee plaatjes zien. Een plaatje met Puk, die gewassen wordt en daarna een plaatje met Trompie de olifant, die een langere 'neus' heeft dan de andere dieren. Ze vertelt er iets over.

Puk, luister eens naar wat ik zeg:

Onderzoeker: *Ik zie, dat Puk onder de douche staat.*

Puk herhaalt de zin.

Onderzoeker: Goed geluisterd, Puk. Nu goed opletten (kind)

(1) *Mama zegt, dat Puk lekker **wordt** gewassen (PVR1)*

Kind:

Trompie heeft een traan, zie je dat?

Puk, zeg mij eens na: *Ik zie, dat Trompie niet blij is.*

Puk zegt het na.

Goed zo, Puk. Nu komt er weer een zin voor (naam van het kind)

(2) *Mama zegt, dat Trompie met de grote oren en de lange slurf **is verdrietig** (AR1)

Kind:

Nog één zin voor (kind). Luister maar goed:

(3) Mama zegt, dat Puk morgen gewassen **wordt** (PVL1)

Kind:

Set 2

De onderzoeker vertelt iets over het plaatje en zegt: Dit is een spannend plaatje, Puk. Praat mij maar na:

Ik zie, dat Bim met de bal speelt.

Puk:

Goed zo, Puk. Ik zeg nu een zin voor (naam van het kind)

(1) *De reus ziet, dat de bal in de lucht **wordt** gegooid* (PVR2)

Kind:

.....

Puk, ik zeg nog een zin tegen jou: *Ik zie dat de grote Reus met Bim speelt.*

Puk herhaalt de zin.

Goed zo Puk. Nu komt er weer een zin voor (kind).

(2) **Ik zie, dat de rode muts van kabouter Bim met slingers **is** versierd*(AR2)

Kind: *

Dat gaat goed. Ik zeg nog een zin, (kind) en jij moet hem nazeggen:

(3) *De reus ziet, dat de bal in de boom gegooid **wordt*** (PVL2)

Kind:

Dat hebben jullie allebei goed gedaan!

Set 3

Puk, ik vertel *iets over dit plaatje.*

Nou (kind), zie je de grote olifant en de kleine kikker? Ze dansen van blijdschap. Maar kikker schrikt een beetje. De olifant geeft hem een duw met z'n lange slurf.

Puk, praat mij maar na:

Ik zie dat de kikker erg schrikt.

Puk herhaalt de zin. Goed zo, Puk.

Luister eens. Nu zeg ik een zin tegen (naam kind)

(1) *Ik zie, dat de kikker door Trompie **wordt** geduwd (PVR3)*

Kind:

Puk, heeft ze het goed gezegd? Ja hè?

Hier komt nog een zin voor (kind):

(2) ** Ik zie, dat de olifant met de lange slurf **is** blij (AR3) *...,dat de olifant met de lange slurf **is** mooi aangekleed (AR3)*

Kind:

Ik lees nog één zin voor (naam van het kind). Kan jij die precies nazeggen?

De onderzoeker leest de volgende zin en het kind imiteert de zin.

(4) *Ik zie, dat de kikker hard geduwd **wordt** (PVL3)*

Kind:

Einde set 3

Nou, ik vind dat jullie allebei heel goed naar mij geluisterd hebben. Jullie konden precies nazeggen wat ik zei. Knap gedaan hoor!

Het kind krijgt een lekker snoepje als beloning.

2b Script van de hoofdtest

Set 1

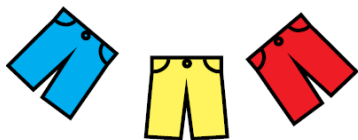
Verteller: Mama is in de bijkeuken bij de wasmachine om broeken, shirts en sokken te wassen.

Mama doet de was

Kijk, mama heeft de schone truien opgehangen.

De schone broeken liggen op de grond. Mama gaat ze nog ophangen.

De vuile sokken stopt mama straks in de wasmachine.

Oké, Puk, daar komt een zin. Luister goed. Er volgt een actieve zin, die Puk (of Pom Pom) 'imiteert' (ik heb zinnen genomen die onder de plaatjes staan). Vóór elke test-zin zegt Puk (of Pom Pom) een actieve zin na. Dan volgt er steeds een test-zin voor het kind.

1*Ik zie, dat de rode en blauwe truien zijn fris gewassen (ARPF1)Adjective Raising Passive False1

2*Ik zie, dat de rode, gele en blauwe sokken zijn erg vuil (ARF1)Adjective Raising False1

3.Mama zegt, dat de schone broeken netjes opgehangen worden (VPLT1)Verbal Passive Left True1

De eerste en de tweede zin hebben een *target item*. Daar gaat het om. Kinderen, die slagen voor de test van de passief, zullen altijd ARPF als 'false' beoordelen, niet als 'true'.

Set 2

Verteller: Trompie, de grote olifant, Slinger, de aap en Ratje zitten aan tafel .
Juf Koe had een zak met chocoladekoekjes en wortelkoekjes. De chocoladekoekjes heeft juf Koe al uitgedeeld. Ze gaf een koekje aan Trompie, een koekje aan Slinger en een koekje aan Ratje. Hmm..., lekker.

Kijk, juf Koe loopt nu naar de tafel van Flappie, het konijn. In het zakje zitten nog twee wortelkoekjes.

Juf Koe steekt haar hand in het zakje. Ze haalt er een wortelkoekje uit. Dat legt ze neer op de tafel van Flappie.

Oké, Puk, daar komt de zin. Puk of Pom Pom imiteren de actieve Luister je ook goed (kind)? Heeft gedaan?

zin: *Juf Koe deelt koekjes uit.*
Puk (of Pom Pom) het goed
Nu komt er een zin voor jou!

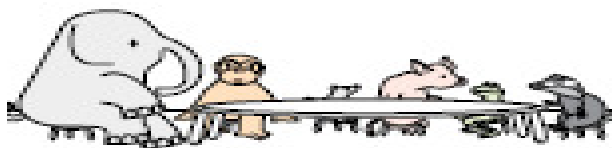
1. De olifant ziet, dat de chocoladekoekjes al zijn uitgedeeld (VRPT2) Verbal Raising Passive True of (AR2)
- 2* Het konijn vindt, dat de gele koekjes met de spikkeltjes, zijn heel lekker (ARF2) Adjective Raising False2
3. Ik denk, dat het gele wortelkoekje straks bij het konijn neergelegd wordt (VPLT2) Verbal Passive Left True2

Het gaat om imitatie van de zinnen 1 en 3 en reconstructie van de tweede zin. Accepteert het kind *raised* adjectieven?

Set 3

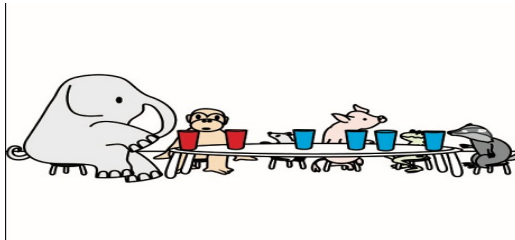
Verteller:

Alle dieren zitten aan tafel. Trompie de olifant, aapje Slinger, Ratje, Piggy, Djump, de kikker en Das.

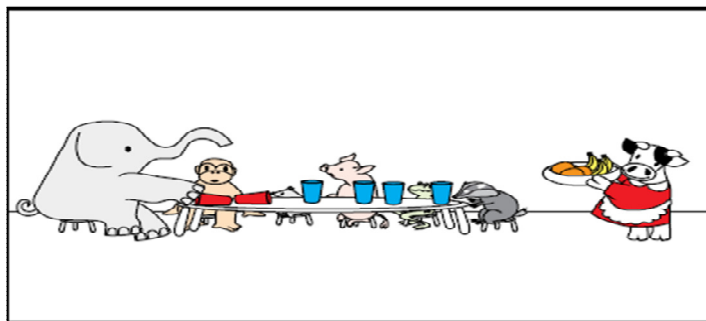

Ze gaan melk drinken en fruit eten.

Kijk, de rode en de blauwe bekers met melk heeft juf Koe al neergezet.

De bananen en de mandarijntjes liggen klaar op een schaal. Straks gaat juf Koe het fruit uitdelen.

Dan kijkt juf Koe naar Trompie...

Oei, Trompie gooit twee rode bekers om.

Puk, (of Pom Pom), zeg eens na:

Juf Koe zet de bekers met melk op de tafel.

Puk:

Heeft Puk (of Pom Pom) het goed gedaan?

Dan komt er nu een zin voor (kind).

Vóór elke test-zin is er een actieve zin voor één van de poppen.

1. De olifant ziet, dat de rode en de blauwe bekers door juf Koe zijn neergezet (VRPT3)

*2. *Ik zie, dat de bananen en de mandarijntjes op de schaal, zijn geel en oranje (ARF3)*

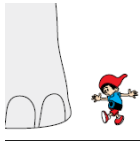
3. De dieren zien dat de rode bekers door de olifant omgegooid worden (VPLT3)

Set 4

Kabouter Bim is in het bos aan het spelen. Hij heeft een rode en een groene bal. Hij speelt met kabouter Bom en met de olifant. De Reus mag niet mee doen want hij heeft een bal verstopt in een boom.

Kijk, kabouter Bom en Trompie, de olifant, gaan weg. Ze zijn moe van het spelen.

De Reus is nog bij kabouter Bim. Hij gaat niet weg.

Eén rode bal zit nog steeds verstopt in de boom. Bim is klein en Bim helpen.

Reus gaat

De Reus haalt de rode bal uit de boom.

Oké, Puk (of PP) zeg eens na: *Ik zie, dat de Bom naar huis gaan.*⁴⁰
zin voor (kind) Luister je goed?

olifant en kabouter
Goed. Nu komt er een

1. **Ik zie, dat de rode bal nog steeds in de boom is verstopt (ARPF4)*
2. **De Reus ziet, dat de muts van kabouter Bim, is heel mooi versierd (ARPF4)*
3. *Pom Pom ziet, dat kabouter Bim door de Reus geholpen wordt (VPLT4)*

Nou, jullie hebben heel goed geluisterd. Jullie konden precies nazeggen wat ik zei. Knap gedaan hoor!

Het kind krijgt een snoepje als beloning.

⁴⁰ Vóór elke testzin is er een attention filler voor één van de poppen Puk of Pom Pom. Dat is altijd een actieve zin.

3. Resultaten van de pre-test

Er zijn negen test zinnen, met drie condities en drie ongrammaticale test-zinnen

Rood gaat door naar de hoofdttest.

Imitatie = I; Reconstructie van 3 ongrammaticale zinnen met adjective raising = R; Geen of weinig imitatie = GI; Verb Raising bij de testzinnen met Passive left = VR; PL bij de testzinnen met VR= PL. Anders / onduidelijk = A.

	Reconstructies van 3 ongrammaticale test-zinnen
	Aantal proefpersonen
	Verhouding van het aantal jongens en meisjes
	Aantal correct geïmiteerde test-zinnen
	Aantal zinnen dat weinig of geen imitatie opleverde
	Aantal test-zinnen met VR reconstructies en PL reconstructies

Rood gaat door naar de hoofdttest

1.

Leeftijd J / m	Naam	I (9)	R (3)	GI	VR / PL		A
3;10 j	Joost	8	2	1		1x testzin	is te lang
3;4 j	Joris	2	1	7		Te lange	zinnen.
3;8 m	Marit	8	1	1			
3;11 m	Jada	4	2	5		Geen passieve maar actieve vormen	
3;8 j	Ryan	4	1	5	1xPL	Geen	hoofdzinnen Actieve ipv passieve zinnen
3;9 m	Robine	8	2	1	1x VR	1x geen	door-bepaling
3;4 m	Anne	8	2	1	-	-	goed
3;10 m	Vera	6	2	3	1xPL	Laat bijv.	bepaling weg.
3;6 m	Ramona	9	2	-	1xVR	-	Goed
3;10 m	Sophie	8	1	1	-	-	Goed
4;0 j	Devin	9	2	-	-	-	Goed
4;4 j	Joël	5	-	4	Draait bijwoord+ww om.		Eigen interpretatie
4;3 m	Emy	8	3	1			Heel goed
4;5 m	Julia	9	1	-		Lange zin	
4;6 m	Marlin	9	3	-	1xVR		Heel goed
4;5 j	Dave	7	3	2	1xVR	Lange zinnen	
4;6 j	Seth	6	1	3	3xVR		Eigen interpretatie
4;6 j	Aurelio	7	1		1xVR		Lange zinnen
4;6 j	Jelle d. J.	7	1	2	1xVR		Moeilijke testzinnen
4;6 m	Marlin	9	3	-	1xVR		Heel goed
Totaal	J / m	I	R	GI	VR / PL		

N-19	8 / 11	132	31	33	10 / 2		
		132/171 77%	31 / 57 54%				

19 kinderen deden de pre-test.

11 kinderen van 3;4 – 4;6 jaar gaan door naar de hoofdttest (rood)

2.

Resultaten van de pretest Leeftijdscategorie 4;7 – 5;6 jaar

Er zijn 9 testzinnen met drie condities. Drie ongrammaticale test-zinnen kunnen gereconstrueerd worden.

Rood gaat door naar de hoofdttest

Leeftijd j / m	Naam	I (9)	R (3)	GI	VR / PL	A	
4;10 m	Marleen	8	2	1	1xPL	Vrije interpretatie	Testzin
4;9 j	Roan	9	2	-	1xPL		
4;10 j	Jordi	8	3	1			herhalen
4;10 j	Jorn	9	2	-			
4;9 m	Jasmijn	6	-	3	-	Mooi is aangekleed	
5;4 j	Mauro	6	3	3 vrije imitaties	2xPL 1xVR		
5;5 m	Wieke	9	1	-			Heel goed k.t. geheugen
4;10 m	Senne	7	-	2	-	Eigen	interpretatie
5;6 m	Rachèl	9	3	-	2xVR	Goed	
5;3 m	Melissa	8	3	1?	3xPL/1xVR	2xvrije interpretatie	Testzinnen wordt geduwd wordt
5;4 m	Rebekka	9	3	-	1xVR	Ze laat soms woorden weg	
5;3 m	Anne-Kris	9	1	-	1xVR		
5;4 j	Jarco	6	-	3	1xVR	Is mooi is versierd	
5;1 m	Christine	1	-	8	-	Te lange	zinnen
5;0 j	Jort	6	1	3	1xVR	3x eigen interpretatie	
5;0 j	Dirk de K.	8	2	1	1xVR	1 testzin is te lang	
Totaal N- 16	J – 7 M -9	I -118 118/144= 82%	R – 26 26/48 54%	GI – 26	VR -9 PL -7		

16 kinderen deden de pre-test.

10 kinderen gaan door naar de hoofdttest.

3.

Resultaten van de pre-test. Leeftijdscategorie 5;7-6;5 jaar

Er zijn negen test-zinnen met drie condities. Drie ongrammaticale test-zinnen kunnen gereconstrueerd worden.

Leeftijd J / m	Naam	I (9)	R (3)	GI	VR / PL	A	
5;10m	Debora	7	2	2	1x VR	Vrije interpre-	tatie van testzinnen
5;11 m	Marthieme	8	2	1	2x VR	Vrije interpretatie	1 testzin
5;9 m	Femke	9	2	-	1xVR	Mooi aan	Is gekleed
6;0 j	Bart	9	1	-	-		
6;0 m	Luna	8	-	1	-	1 testzin	is te lang
6;1 m	Yara	9	-	-	-	1x mooi aan is	gekleed
6;1 j	Jente	9	1	-	1xVR	1 testzin:	vrije interpretatie
6;0 j	Thijs	7	1	2	2xVR	Is gegooid	ipv: wordt gegooid
6;3 j	Nathan	4	1	5	1xVR	Goed is	aangekleed
5;6 m	Rachel	6	3	3	1x VR		
6;5 j	Levien	9	2	-	1x VR	Goede	imitatie
5;7 m	Sanne	6	3	3	1x VR/2x PL	Vrije imitatie	Testzinnen
6;5 j	Lucas	9	1	-	3x VR	Is mooi	versierd
5;8 m	Jasmijn	9	2	-	1x VR	Mooi aan	is gekleed
6;4 m	Evanie	9	1	-	-	Mooi aan	Is gekleed
6;0 j	Bart	9	1			Goede	imitatie
Totaal N – 16	J – 7 M – 9	123/144 85%	23/48= 48%	12	VR – 15 PL – 2		

16 kinderen van 5;6 – 6;6 jaar deden de pre-test

10 kinderen gaan door naar de hoofdttest (rood)

4. Resultaten hoofdstest

Elicited Imitation Task - leeftijd:3;6-4;6 jaar - **gemiddelde leeftijd: 4;0 jaar** - **11** proefpersonen

Er zijn 12 testzinnen, waarvan 4 ongrammaticale test-zinnen met *Adjective Raising* en 2 ongrammaticale test-zinnen met een *Adjective Raising Passive Deelwoord*.

Leeftijd = L; Naam = N; Imitatie 12 testzinnen = I (12); Reconstructie 4 testzinnen met *Adjective Raising* =AR (4); Reconstructie met 2 *Adjectivale Raising Passive Deelwoorden* = ARPD; Verb Raising = VR en *Passive Left* = PL; Anders =A.

L j/m	N	I (12)	AR(4)+ARPD(2)	GI	VR - PL	Anders	
3;10 j	Joost	12	3 1	-	1 -	'door de Reus' wordt	1x weggelaten
3;8 m	Marit	9	1 -	3	- 2	3 zinnen	lukten niet
3;4 m	Anne	8	4 -	4	4 -	moeite met	onthouden
3;6 m	Ramona	10	3 -	2	1 -		
3;10 m	Sophie	9	3 -	3	1 -		
4;4 j	Devin	11	3 -	1	1 -	2x geen	hulpww.
3;11 m	Robine	8	3 -	4	1 2	1xgeen 2x een	hoofdzin actieve zin
4;5 j	Dave	11	2 -	1	- -	2x geen	hulpww.
4;5 m	Julia	12	2 -	-	2		
4;3 m	Emy	10	4 2	2	2 -		
4;6 j	Marlin	11	3 -	1	1 1		

Elicited Imitation Task – leeftijd : 4;7-5;6 jaar - **gemiddelde leeftijd: 5;1 jaar** - **10** proefpersonen

Lj/m	N	I(12)	AR(4) APD(2)	GI	VR PL	A	
4;9 j	Roan	10	4 1	2	- 1	zijn ipv	worden
4;10 j	Jordi	12	4 1	-	- 2		
4;10 j	Jorn	10	3 1	2	- 1		
5;5 m	Wieke	11	2 1	1	3 -	uit zijn	gedeeld
5;4 m	Rebekka	11	2 1	1	- 2		
5;3 m	Anne Kris	12	2 1	-	1 -	die zijn heel	lekker
5;0 j	Dirk de K.	8	3 -	4	2 1	neer wordt	gezet
5;6 m	Rachèl	9	3 1	3	- 3	1 actieve	zin
5;3 m	Melissa	8	3 -	4	3 1	vrije imitatie en	actieve zinnen
5;4 j	Mauro	11	4 2	1	2		

Elicited Imitation Task: 5;7-6;6 jaar - gemiddelde leeftijd: 6;0 jaar - 10 proefpersonen

12 testzinnen,

L	j/m	N	I (12)	AR (4)	ARPD (2)	GI	VR	PL	A	
5;7	m	Sanne	11	4	2	1		2	Geeft zelf	aan een zin anders te zeggen
6;4	m	Evanie	11	3	1	1	2	2		
6;5	j	Lucas	11	4	1	1	4	2	Laat 2x hulpww weg	
6;5	j	Levien	12	4	1	-	4			
5;9	m	Femke	11	3	-	1	2		5x om worden	gegooid
5;10	m	Debora	10	2	-	2	1			
5;11	m	Marthieme	12	4	2	-	4			
6;1	j	Jente	11	2	1	1	3			
6;0	j	Bart	12	2	1	-		1		
6;0	m	Jasmine	11	2	1	1	2			
J=4 / m=6			112	30	10					

De hoofdttest bestaat uit twaalf testzinnen. Vier daarvan zijn ongrammaticale testzinnen, bedoeld om een adjectivale lezing af te dwingen. Twee zinnen hebben adjectivaal gebruikte passieve deelwoorden, vervoegd met 'zijn'.

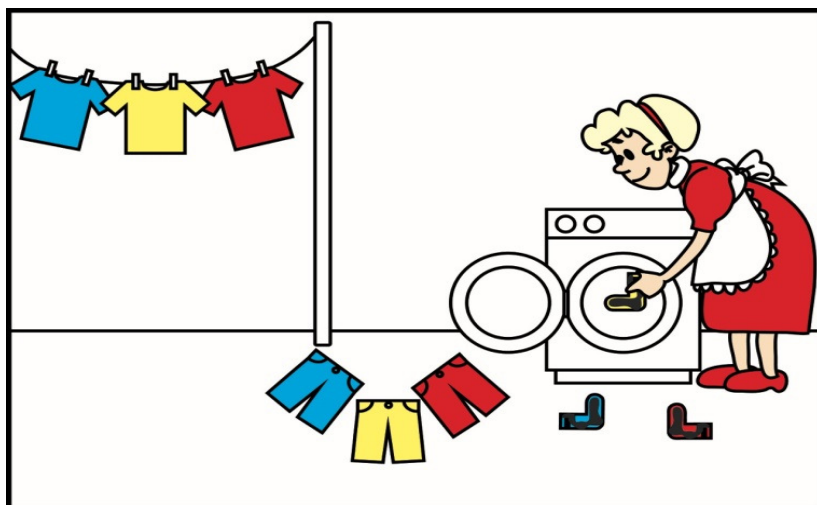
Tabel 5

Resultaten van de hoofdttest.

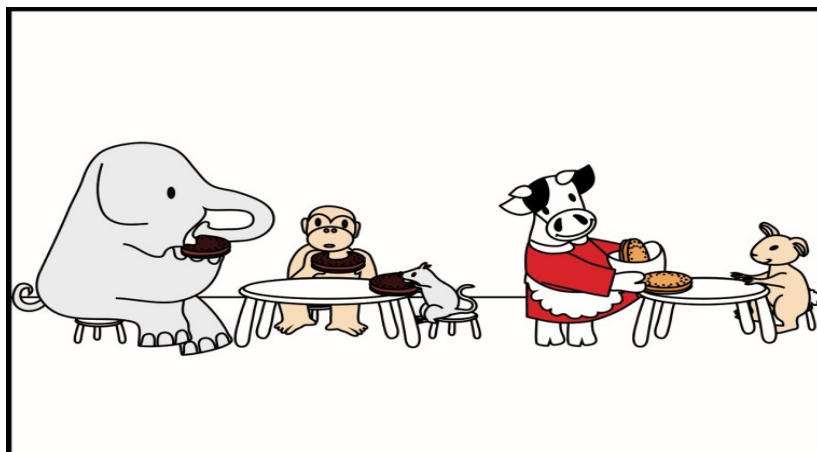
A	L+ gem.	I (12)	R (4)	R APD (2)	GI	VR - PL
N - 11	3;6-4;6- (4;0)	111 84%	31 70%	3/22=13,6%	21 16%	14 5
N - 10	4;7-5;6- (5;1)	102 85%	36 90%	9/20 = 45%	18 15%	9 13
N - 10	5;7-6;6- (6;0)	112 93%	30 75%	10/20= 50%	8 7%	22 7

5. Tekeningen bij de hoofdttest van het Elicited Imitation Experiment

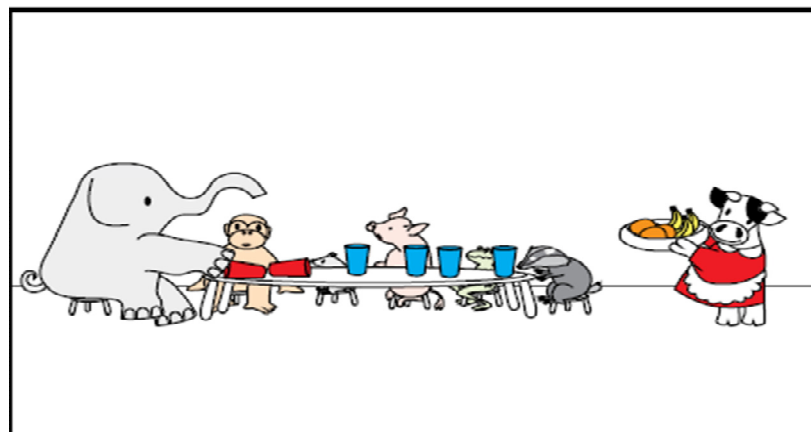
1.

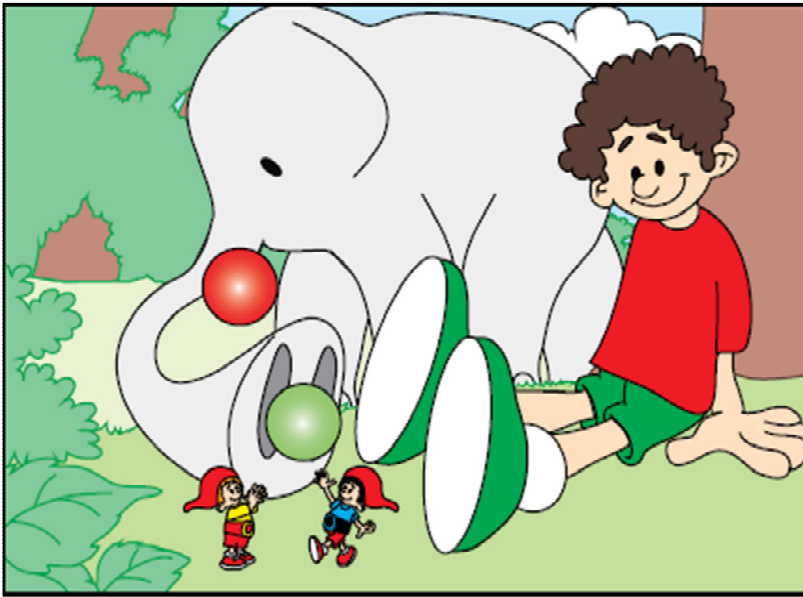
2.

3.

4.

6. Brief aan de ouders van de kinderen

Aan de ouders van de driejarige peuters op de peuterspeelzaal, locatie Valkhof, en aan de ouders van de groepen 0,1 en 2 van de Prins Willem Alexanderschool.

Geachte ouders,

Graag wil ik, Marly Breugem, me via deze brief aan u voorstellen. Ik heb jarenlang in het basisonderwijs gewerkt. Momenteel ben ik bezig met een taalstudie. In het kader van deze studie moet ik een kleinschalig onderzoek uitvoeren bij jonge kinderen. Daarom heb ik contact opgenomen met de leiding van Kindcentra *De Drieslag* en zo ben ik bij de peuterspeelzaal van uw kind uitgekomen en bij de Prins Willem Alexanderschool voor basisonderwijs.

De bedoeling is dat ik in februari en maart eerst een aantal keren even op de peuterspeelzaal en in de klas kom kijken. Uw kind leert mij dan alvast een beetje kennen. Halverwege maart start ik met mijn onderzoek. Over de exacte datum zult u nog worden geïnformeerd.

Als het onderzoek begonnen is, zal ik op enkele momenten, ongeveer vier keer, uw kind even uit het klasje halen. Ik doe een kwartier spelletjes met uw kind, met behulp van de handpop Puk die zij kennen uit de klas. Op deze speelse manier kan ik achterhalen welke woorden of zinnen uw kind goed begrijpt en welke niet. De nadruk ligt hierbij op passieve zinnen. De gegevens verwerk ik in een verslag. Hierbij blijft uw kind volkomen anoniem.

Ik hoop dat ik op uw toestemming mag rekenen. Mocht u vragen hebben over het onderzoek, aarzel dan niet om mij te bellen. Op de dagen van het onderzoek kunt u mij aan het begin van de ochtend ook even aanspreken.

Ik hoop op uw medewerking.

Met vriendelijke groet,

Marly Breugem-Kardol

Tel: 0318-482028

